

UNIVERZITA PLACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra nederlandistiky

Studijní rok 2012/2013

**Vergelijking van Tsjechische,
Nederlandse en Belgische pensioenen**

Magisterská diplomová práce

2. ročníku navazujícího magisterského studia

Nizozemská filologie se zaměřením na odborný jazyk

Bc. Dominika Nováková

Vedoucí práce: Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Ik verklaar dat ik mijn masterscriptie zelfstandig geschreven heb en alle vakliteratuur en bronnen die ik gebruikt heb in de bibliografie heb vermeld.

V Olomouci dne 21. dubna 2013

Bc. Dominika Nováková

Ik wil graag van harte mijn dank aan mijn scriptiebegeleider, Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt., betuigen voor zijn vakbegeleiding en waardevolle adviezen bij de verwerking van mijn masterscriptie.

Bc. Dominika Nováková

Inhoud

Inleiding

1. Problemen met vergrijzing

1.1 Betekenis

1.2 Economische crisis

1.3 Pensioenen in de wereld

2. Historie van pensioenen

2.1 Tsjechië

2.2 Nederland

2.3 België

3. Soorten van pensioenen

3.1 Het eerste soort van werknemerspensioenen

3.2 Het tweede soort van werknemerspensioenen

3.2.1 Wettelijke pensioenen

3.2.1.1 Ouderdomspensioen

3.2.1.2 Nabestaandenpensioen

3.2.1.3 Arbeidsongeschiktheidspensioen

3.2.1.4 Brugpensioen

3.2.2 Aanvullende pensioen

3.3 De ouderdomspensioenen: drie pijlers model

3.3.1 Drie-pijlersysteem

3.3.1.1 Eerste pijler: Het wettelijke pensioen

3.3.1.2 Tweede pijler: Het arbeidsgebonden aanvullende pensioen

3.3.1.3 Derde pijler: Het individueel aanvullende pensioen

4. Pensioen in Nederland

4.1 Hervorming van het Nederlandse pensioen

4.2 Eerste pijler

4.3 Tweede pijler

4.4 Derde pijler

4.5 Pensioenfondsen in Nederland

4.5.1 In Nederland bestaan volgende pensioenuitvoerders

5. Pensioen in Tsjechië

5.1 Hervormingen in het Tsjechische pensioen

5.2 Eerste pijler

5.3 Tweede pijler

5.4 Derde pijler

5.5 Pensioenfondsen

6. Pensioen in België

6.1 Drie pijlersysteem

6.1.1 Pensioenstelsel

6.1.2 Eerste pijler

6.1.3 Tweede pijler

6.1.4 Derde pijler

6.2 Pensioenfondsen

7. Conclusie

Bibliografie

Resumé in het Tsjechisch

Resumé in het Engels

Anotace

Inleiding

Het thema pensioenen is in de laatste jaren een van de meest besprokene thema's. Bijna elke dag kunnen we in de kranten en op internet erover lezen, we horen op de televisie over de pensioenen en anderen. Een van de grootste problemen ter wereld is de vergrijzing van de huidige populatie. Het aantal oude mensen is in de laatste jaren vanwege zogenaamde babyboom in de jaren vijftig in de twintigste eeuw enorm gegroeid. De babyboom is volgen de internet encyclopedie "een demografische term, waarmee verwezen wordt naar de geboortegolf die in veel West-Europese landen en de Verenigde Staten optrad vlak na de Tweede Wereldoorlog. Ook in België en Nederland trad een geboortegolf op: met name in 1946 en 1947, maar ook in de twintig jaar daarna, werden aanzienlijk meer kinderen geboren dan in de perioden ervoor en erna (zie figuur met het absolute aantal geboren kinderen, ook het geboortecijfer was echter hoger)." ¹

Hoe schrijf ik verder in mijn scriptie waren ook de pensioenakkoorden in de laatste tijd in heel Europa heel actueel thema. Dat was mijn tweede impuls om over de pensioenen te schrijven. De verschillen en hervormingen in de pensioenen. Ik denk dat vele studenten uit onze vakgroep na de studie naar Nederland of België willen gaan om te wonen, trouwen of werken. Ik weet dat vandaag iedereen alle informatie op internet kan vinden, maar in mijn scriptie zijn alle drie landen die de studenten uit de vakgroep nederlandistiek kunnen interesseren gezamenlijk in een werkstuk. Aan de nadere kant is de situatie rond pensioenen in Tsjechië nu heel onoverzichtelijk. Vele mensen weten eigenlijk niet hoe is dat met de pijlers van pensioenen in Tsjechië want die hier nu helemaal nieuw zijn. Tijdens mijn onderzoek naar de materialen voor het deel over het Tsjechische pensioen heb ik een pagina van een firma gevonden die mensen met hun financiën zal helpen. En zij schrijven: "Wij willen ons

1 Wikipedia: Babyboom. [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: [http://nl.wikipedia.org/wiki/Babyboom_\(term\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Babyboom_(term))

excuseren, maar vanwege de onoverzichtelijke situatie rond pensioenakkoord, kunnen wij nu niet voor onze cliënten nieuwe overeenkomsten sluiten.² Hier kan men zien dat ook de enkele experts niet weten hoe zal de situatie in de toekomst uitzien. Daarom is het doel van mijn scriptie een basis kennis met de pensioensystemen, de voorwaarden en de werking van de pensioenen in Nederland, België en Tsjechië te maken.

Volgende rede voor mijn scriptie was de campagne van het Tsjechische filiaal van de "financiële instelling ING Groep N.V."³ Op 23 april 2012 lanceerde ING een nieuwe reclame campagne met de slogan: "Knor⁴ in uw pensioen met het Hollandse pensioen van ING."⁵ Maar waarom eigenlijk Hollandse pensioen? Wat is op "Hollandse" pensioen zo opvallend? Dat wordt in de campagne niet gezegd. Daarom was ook ik op zoek naar het antwoord.

In mijn scriptie zal ik volgende vragen behandelen. Hoe is dat met de geschiedenis van pensioenen? Waarom zijn de hervormingen in de laatste jaren zo belangrijk? Wat zijn de oorzaken van de problemen in de laatste tijd? Bestaan er verschillen tussen de pensioensystemen in het algemeen? Bestaan er grote verschillen tussen de pensioensystemen in Nederland, België en Tsjechië? Hoe wordt het pensioen in elk land uitgekeerd? Wat zijn de voorwaarden voor pensioenuitkering? Hoe is dat met pensioenfondsen in elk van deze drie landen? In mijn scriptie probeer ik op alle de vragen een duidelijke antwoord geven.

2 Úspory.cz: Penzijní připojištění. *Penzijní fondy* [online]. [gedownload. 2013-04-17]. Zie link: <http://www.uspory.cz/pojisteni/penzijni-pripojisteni/>

3 Wikipedia: ING Groep N.V. [online]. [gedownload. 2013-04-17]. Zie link: http://nl.wikipedia.org/wiki/ING_Groep

4 Een Tsjechische uitdrukking: knorren van tevredenheid.

5 ING Pojišťovna: Chrochtejte si i v penzi s holandskou penzí od ING. [online]. [gedownload. 2013-04-17]. Zie link: <https://www.ingpojistovna.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/chrochtejte-si-ivpenzi-sholandskou-penzi-od-ing.html>

Voor mijn scriptie moet ik voornamelijk internet bronnen gebruiken. De veranderingen zijn in meeste landen steeds in de loop en de wetten worden steeds gewisseld, daarom zijn de publicaties over de hervormingen en alle veranderingen nog niet bereikbaar. Voor de historische aspecten kan ik gewoon de boeken gebruiken die in de bibliotheek of online beschikbaar zijn.

Tijdens het schrijven van mijn scriptie moesten we voor een college een PowerPoint presentatie voorbereiden en ik koos dat ik iets over het thema pensioenen wil vertellen. De presentatie moest alleen 15 minuten hebben daarom moest ik alleen belangrijkste gegevens mijn medestudenten vertellen. De presentatie was redelijk succesvol en ik was zelf heel verrassend dat ook andere studenten mijn thema interessant vonden en wilden nog meer over de pensioenen weten. Daarom hoop ik dat ook andere studenten iets interessant en misschien ook bruikbaar in mijn scriptie kunnen vinden.

1. Problemen met vergrijzing

Het pensioen is voor vele mensen een van de mooiste periodes van hun leven. Voor de sommige mensen betekent het pensioen de rust na de vele jaren van het zwaar werk, tijd wanneer zij veel vrije tijd hebben, kunnen reizen, de tijd met hun vrienden en kleinkinderen doorbrengen. Voor een gelukkige ouderdom hebben ze ook geld nodig, maar zij werken niet meer. Aangezien de ouderen het hele leven hebben gewerkt en ook verzekerd waren, verwachten zij in de ouderdom dat de staat zeter hen zal zorgen en hun levensverwachtingen stijgen. Maar in de laatste jaren zijn de werkende mensen niet zo enthousiast over hun pensioen. De pensioensystemen zijn een belangrijk deel van de sociale voorzieningen in alle ontwikkelde landen. De systemen zijn per land gevarieerd. De financiële houdbaarheid van vele pensionstelsels is in gevaar, daarom zijn in de meeste Europese landen pensioenhervormingen aan de gang en de pensioenleeftijd gaat omhoog.

Vele mensen zijn vandaag zelf van mening dat zij in de toekomst geen pensioen zullen hebben en dat zij gewoon tot het overlijden moeten werken. Vroeger waren de oude mensen van hun kinderen afhankelijk, maar vandaag zijn ze in de handen van de staat. Een van de taken van de staten is om hun burgers de ouderdom gerust en adequaat te laten doorleven en niet in armoede en ontbering. De betere gezondheidssituatie, medische hulp en gezonde levensstijl hadden in de laatste eeuw een grotere aantal oude mensen ten gevolg dat steeds groeit. Daarom moeten de overheden steeds grotere bedragen aan de pensioenen uitkeren. Daarom zijn deze hervormingen nodig.

In de laatste jaren beleven we een economische crisis die voor staten en burgers niet makkelijk is en daarom moet iedereen bezuinigen. Een ander nadeel is dat het aantal werkende mensen, die aan de pensioenen kunnen bijdragen, in werkelijkheid steeds minder is. Het huidige verloop stevent op de situatie af wanneer op een gepensioneerd een economisch actief burger zal vallen. Het aantal van de premie betalende mensen steeds lager is. Er zijn vele

mogelijkheden beschikbaar om deze situatie te aanpakken. Een van de mogelijkheden, hoe de economische situatie verbetert, is om het pensioen systemen te hervormen, de grens om met het pensioen te gaan moet verzetten worden en de financiering van de pensioenen moet door de veranderingen gaan.

1.1 Betekenis

Wat eigenlijk betekent het woord „het pensioen“?

Volgens het woordenboek *Van Dale*⁶ is pensioen „*periodieke uitkering aan werknemers die stoppen met werken omdat ze een bep. leeftijd hebben bereikt*“

Volgens *Van Dale Pocketwoordenboek* betekent het woord „pensioen“:

„1. het geld dat van je loon apart gezet wordt, en dat je krijgt als je vanwege je leeftijd stopt met werken.

*2. het moment waarop je vanwege je leeftijd stopt met werken“*⁷

De internet encyclopedie Wikipedia heeft een andere betekenis: „*Pensioen is een inkomen voor de tijd dat men niet meer werkt op latere leeftijd of niet meer kan werken wegens arbeidsongeschiktheid. Vaak maakt ook een uitkering aan achterblijvende partners en wezen deel uit van een pensioenregeling. Daarnaast kunnen pensioenregelingen bepalingen bevatten voor pensioenopbouw in speciale gevallen, zoals militaire dienstplicht,*

6 Van Dale: Gratis woordenboek. [online]. [gedownload 2013-04-20]. Zie link: <http://vandale.nl/opzoeken?pattern=pensioen&lang=nn>

7 STUMPEL, Onder hoofdred. van Marja Verburg en Ruud, [red. Heidi Aalbrecht et AL en III. Roger KLAASSEN]. *Van Dale pocketwoordenboek Nederlands als tweede taal (NT2)*. 1e ed. Utrecht [etc.]: Van Dale, 2009. ISBN 978-906-6488-564.

1.2 Economische crisis

Tussen de jaren 2005 en 2006 begon in Verenigde Staten een kritische periode die door de gevaarlijke krediethypotheek in de huizenmarkt ontstond. Banken verschaften hypotheek en leenden geld maar de mensen hadden geen middelen om geld terug te betalen. Het gevolg van deze periode was de crisis die in 2007 in de Verenigde Staten haar hoogtepunt bereikte. Dit had een zware invloed op de grootste wereldbanken, aandelenmarkten maar ook op de prijzen van de aardolie. De markten in de hele wereld zijn met elkaar verbonden en daarom kwam deze crisis ook achter de grenzen naar Europa en Azië en ontwikkelde zich tot een wereldwijde economische crisis. In Europa werd eerst in november 2008 over de economische crisis gesproken. Volgens de Verenigde Naties was dit een van de grootste recessies vanaf de Grote depressie in de jaren dertig in de twintigste eeuw.⁹ Net zoals in VS hadden ook de Europese banken grote problemen en banken als het Zwitserse UBS en het Nederlandse ING noteerden enorme verliezen en moesten de ondersteuning van de overheden aanvragen. „Het Engelse Northern Rock, de IJslandse Landsbanki, het Belgisch-Nederlands Fortis en het Nederlandse ABN AMRO werden zelfs geheel genationaliseerd.”¹⁰ Deze problemen raakten bijna alle Europese landen aan. Vele landen moesten door de internationale overheden ondersteund worden om de economische crisis te doorstaan. In november 2008 kwam de Europese Commissie met een Europees Economisch Herstelprogramma voor de lidstaten van EU. Dit programma is een verzameling

8 Wikipedia: Pensioen. [online]. [gedownload 2013-01-20]. Zie link: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Pensioen>

9 Novinky.cz: Světová ekonomika je nejslabší od třicátých let. [online]. [gedownload. 2013-04-20]. Zie link: <http://www.novinky.cz/ekonomika/155606-svetova-ekonomika-je-nejslabsi-od-tricaty-ch-let.html>

10 Europa Nu: Economische crisis. [online]. [gedownload. 2013-01-31]. Zie link: http://www.europa-nu.nl/id/vhrtcvh0wnip/economische_crisis

van verschillende maatregelen met de bedoeling om het bruto binnenlandse product 1,5 procent te verhogen.

De andere crisis was in de Europese Unie in 2009. En de consequenties kunnen we hier nog steeds zien. Een van de oorzaken van deze crisis waren ook pensioenen. Griekenland is een van de landen die schuld aan deze Europese staatsschuldencrisis heeft. Verderop schrijf ik meer over de Griekse pensioenen.

Daarom moesten de landen met de hervormingen komen om de economische toestand van de staat te verbeteren. En het korten op de sociale voorzieningen is onvermijdelijk. In vele staten waren de sociale voorzieningen te kostbaar en de voorschriften moesten worden gewijzigd door beperking van de bijstand en de voorwaarden om de bijstanduitkering te krijgen werden strenger. Tot de meest kostbare bijstanduitkeringen behoren pensioenen. Dit werd door veel factoren veroorzaakt, onder andere door een lage pensioenleeftijd, een nog lagere pensioenleeftijd voor vrouwen, vervroegd pensioen, enkele arbeiders die een zwaar beroep moesten uitvoeren en recht om vroeger met het pensioen te gaan. Dat zijn de factoren die een grote groep mensen beschermden en daardoor het aantal mensen die de pensioenuitkering betalen verminderden. De oude pensioenstelsels keerden lage pensioenen uit, maar er was een groot aantal van de gepensioneerden dus de kosten voor de pensioenen waren enorm hoog. Een andere probleem was dat het in enkele landen niet verplicht was om met het werk te stoppen om het pensioen te krijgen. De ouderen hadden daarna regelmatige inkomsten en werkten ook onder de grens van het minimumloon en namen de werkposities in die bij de werkzame beroepsbevolking konden behoren.

De economische situatie wordt in de laatste tijden wat beter maar op 17 januari 2013 gaf de Wereldbank een verklaring uit waarin staat dat de

economische crisis nog niet voorbij is.¹¹

Er werden vele instellingen (toezichthouders) opgericht om met het Europees Economisch Herstelprogramma te helpen. Een van deze instellingen is ook De Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (EAVB) die in november 2010 met de zetel in Frankfurt opgericht werd. De taak van deze toezichthouder is „het toezicht op verzekeraars en pensioenfondsen in de Europese Unie. De autoriteit houdt toezicht op de risico's die financiële instellingen nemen op het gebied van verzekeringen, herverzekeringen en bedrijfspensioenen.“¹² De voorzitter van de EAVB is de heer Gabriel Bernardin.

Het demografische groei is voor de hedendaagse economie ook schadelijk. De gemiddelde lengte van het leven werd in de ontwikkelde landen steeds langer en de geboortecijfers werden lager. Het dalende geboortecijfer is ook bedreigend want het aantal ouderen ten opzichte van de werkende bevolking neemt sterkt toe. Het resultaat is een groeiend aantal oude mensen. De betere gezondheidssituatie is aan de ene kant positief maar aan de andere kant de tijd, wanneer de gepensioneerde mensen afhankelijk aan de pensioenen zijn, wordt steeds langer. Dit brengt last voor jongere generatie die de pensioenpremies moeten betalen in een omslagstelsel¹³ en ook toenemende uitgaven van de overheden. Volgens *The World Factbook*¹⁴ leefde in juli 2012 op de wereld 7,021,836,029 mensen waarvan 7,9% de mensen 65 jaar en ouder waren. Dat is in het totaal 516,212,397 (mannen 227,164,176; vrouwen 289,048,221). De

11 Global Research: Global Economic Crisis: No End in Sight. *World Bank cuts forecast for global economic growth* [online]. [gedownload. 2013-01-31]. Zie link: <http://www.globalresearch.ca/global-economic-crisis-no-end-in-sight/5319555>

12 Europa Nu: Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (EAVB). [online]. [gedownload. 2013-01-31]. Zie link: http://www.europa-nu.nl/id/vij6ewju0jx5/europese_autoriteit_voor_verzekeringen

13 Meer over de betekenis en de functie van het omslagstelsel zie hoofdstuk 3. Soorten van pensioenen, punt 3.3.1.1. Eerste pijler: Het wettelijk pensioen

14 *The World Factbook 2012-13* [online]. Washington, DC: Central Intelligence Agency, 2012 [gedownload. 2013-02-09]. ISBN 9780160911422. Zie link: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/contributor_copyright.html

evenredigheid tussen de betalers en de ontvangers werd steeds erger. De uitkering van de pensioenen is in de huidige economische situatie voor de overheden een grote financiële last. Daarom zijn de hervormingen in de pensioensystemen heel noodzakelijk.

„Een pensioenstudie van de Europese Commissie van november 2010 bevat de volgende conclusie:

- Mensen zijn gezonder en leven langer dan ooit tevoren. Tegelijkertijd zetten zij minder kinderen op de wereld dan vroeger.
- Geconfronteerd met een sterke stijging van het aantal ouderen, hebben de meeste EU-lidstaten in de afgelopen tien jaar hun pensioenstelsel hervormd om het betaalbaar te houden.
- In landen met een snelle toename van het aantal ouderen zijn aanvullende maatregelen nodig.
- Slechte economische vooruitzichten en stijgende begrotingstekorten tasten de houdbaarheid van alle pensioenstelsels aan.
- In het algemeen gesproken moet iedereen langer werken om een behoorlijke en betaalbare pensioenen te kunnen ontvangen.“¹⁵

1.3 Pensioenen in de wereld

Als een inleiding tot het thema wil ik kort over de pensioenen in de OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*) landen spreken. De

15 VERMEULEN, André. Het refrein is: langer doorwerken. *SER Magazine*. 2012, jaargang 52, nr. 2, pagina 15. Zie linkz: http://www.ser.nl/~media/Files/Internet/Publicaties/SERmagazine/2012/2012_02.aspx

OECD heeft in 2011 een onderzoek naar het thema pensioensystemen onder de 43 landen gedaan waarbij 27 lidstaten van de EU waren.¹⁶ De lidstaten van de OECD moeten de voorwaarden voor de pensioenen steeds strikter maken. De basis voor de hervormingen is versterking van de verantwoordelijkheid van de burgers voor het levensniveau tijdens het *pensioen*. Het doel van de ontwikkelde landen is verhoging van de pensioenleeftijd, verscherping van de voorwaarden om het pensioen te krijgen, slechtere voorwaarden om vroeger met pensioen te gaan en de reductie van de staatspensioenen. Verderop zijn er voorbeelden van de pensioenen in sommige grotere Europese landen. Dit zal als een voorbeeld gelden dat de pensioenen in de EU verschillend zijn. Voorwaarden voor de verkrijging van de pensioen zijn veelsoortig en elk land heeft eigen voorwaarden. In dit overzicht zal ik de gemiddelde gegevens van het typische beeld van de gepensioneerde noemen.

In de laatste jaren zijn de burgers in de ontwikkelde landen van de mening dat de voldoende financiële middelen in de ouderdom een van de prioriteiten van de financiële planning in hun leven zijn.

Een van de meest verantwoordelijke burgers zijn in het **Verenigde Koninkrijk**. Hier is slechts 40% van de gepensioneerde mensen van de staatspensioenen afhankelijk en dit aantal wordt elk jaar lager omdat de nieuwe gepensioneerden ook andere inkomsten hebben. Het vervroegd pensioen moeten Britten zelf betalen. De meeste Britten hebben een eigen vrijwillige individuele pensioenverzekering en meer dan de helft werkende Britten gebruiken de werkgeversverzekering. De Britse gepensioneerden zijn volgens de studie rijk en hebben voldoende financiële middelen. Volgens de OECD¹⁷

16 DEVELOPMENT, Organisation for Economic Co-operation and. *Retirement-income systems in OECD and G20 countries*[online]. [4th ed.]. Paris: OECD [gedownload. 2013-02-20]. ISBN 9789264095236. Zie link: <http://www.oecd.org/insurance/public-pensions/pensionsataglance2011retirement-incomesystemsinoecdandg20countries.htm>

17 OECD: PENSIONS AT A GLANCE 2011: RETIREMENT-INCOME SYSTEMS IN OECD COUNTRIES. *UNITED KINGDOM*[online]. 2011 [gedownload 2013-02-20]. Zie link: <http://www.oecd.org/unitedkingdom/47273227.pdf>

beginnen mensen al op de leeftijd van 28 jaar over hun ouderdom na te denken en zelf al te sparen en investeren in hun pensioen. De mannen gaan met pensioen op de leeftijd van 65 jaar en vrouwen op de leeftijd van 60 jaar. Maar ook hier willen zij de grens verschuiven. In het jaar 2020 zullen ook vrouwen op de leeftijd van 65 met pensioen gaan. De plan voor de toekomst is om de pensioenleeftijd tussen de jaren 2044 en 2046 naar 68 jaar te verhogen. De burger met een gemiddeld salaris krijgt het pensioen ter hoogte van 41,5% van het gemiddelde salaris voor vertrek op pensioen. Het Verenigde Koninkrijk heeft relatief jonge burgers, daarom is het bedrag dat de staat aan de pensioenen uitgeeft, alleen 5,4% van het bbp. Het gemiddelde bedrag in de landen van OECD is 7,2% van het bbp.

Een tegengesteld voorbeeld van het pensioensysteem heeft Griekenland. De financiële huishouden van Griekenland was en is nog steeds slecht. De burgers hebben extra bonussen gekregen, bijvoorbeeld werden salarissen vaak ook in de dertiende en veertiende maand uitbetaald, werknemers hebben vaak extra hoge bonussen gekregen, Griekenland heeft ook vele staatscomités, staatscommissies die niet nodig zijn, etc. Ook de gepensioneerden hebben een „gouden“ leven gehad. Mensen gaan met hun 65ste met pensioen. Grieken kregen 95,7% van hun laatste salaris. Dit hoge levensniveau bracht Griekenland in de financiële crisis want de pensioenen zijn 11,9% van de bbp wat een heel hoog en gevaarlijk cijfer is.

Een ander land waarin de hervormingen ook plaats hadden is **Frankrijk**. In 2011 hebben de burgers tegen de hervormingen gestaakt en geprotesteerd want zij wilden een lange en comfortabele ouderdom. Maar vele mensen doen niets om zich te dekken voor het pensioen want alleen de helft van de burgers spaart voor zijn ouderdom. Volgens de studies hebben vele gepensioneerden in Frankrijk financiële problemen. Frankrijk is het land waar de mensen van alle Europese landen het vroegst met pensioen gaan. Tot 2018 zijn mannen zowel vrouwen op de leeftijd van 60 jaar gepensioneerd. Deze leeftijd wordt in de dichtstbijzijnde tijd naar 62 jaar omhoogd. De Franse burger met het gemiddelde inkomen krijgt een pensioen ter hoogte van 60,4% van het

gemiddelde salaris voor vertrek naar pensioen. De Franse pensioenen zijn in de landen van de OECD boven de middelmaat. Het pensioensysteem in Frankrijk is relatief kostbaar, want de staat moet 12,5% van het bbp aan de pensioenen geven.

Een andere voorbeeld zijn onze burens in **Duitsland**. Vandaag gaan de burgers op de leeftijd van 65 jaar met pensioen, maar in 2031 zullen ze op 67 jaar met pensioen gaan. Deze verandering gaat echter geleidelijk omdat de pensioenleeftijd elk jaar met een maand omhoog zal gaan. De pensioenen in Duitsland behoren tot de lagere van de landen van OECD, want de burger met het gemiddelde inkomen krijgt een pensioen ter hoogte van 57,9% van het gemiddelde salaris voor vertrek naar pensioen. Maar de gepensioneerden moeten steeds hun gezondheidsverzekering zelf betalen. Net zoals in Frankrijk is het pensioensysteem ook in Duitsland duur. De uitgaven aan de pensioenen bedragen 11,4% van het bbp. Een van de oorzaken is steeds hogere aantal mensen ouder dan 65 jaar (32,2%).¹⁸

Het laatste voorbeeld uit Europa is **Oostenrijk**. De vrouwen gaan op de leeftijd van 60 jaar en mannen op de leeftijd van 65 jaar met pensioen. Eveneens als in veel andere Europese landen wordt deze grens ook verhoogd; in 2033 gaan allebei de geslachten op de leeftijd van 67 jaar met pensioen. Wat interessant aan het Oostenrijk is dat het pensioen 14 keer per jaar uitgekeerd wordt. De burger in het Oostenrijk met het gemiddelde inkomen krijgt een pensioen ter hoogte van 90% van het netto salaris voor vertrek naar pensioen. Dit is ook een grote last voor de staatseconomie, want de kosten zijn 12,3% van het bbp.

Verder wil ik ook op het andere werelddeel kijken. In de **Verenigde Staten** is het levensniveau hoog, maar de pensioenen zijn lager dan in de meeste EU-

18 OECD: PENSIONS AT A GLANCE 2011: RETIREMENT-INCOME SYSTEMS IN OECD COUNTRIES. *Germany* [online]. 2011 [gedownload 2013-02-20]. Zie link: <http://www.oecd.org/unitedkingdom/47273227.pdf>

lidstaten. De burgers zijn van de mening dat ze op 70 jaar steeds jong zijn en mogen steeds werken en de ouderdom komt pas in de leeftijd 80 jaar. Ook hier gaat de pensioenleeftijd omhoog. Vandaag gaan Amerikanen op hun 65ste met pensioen, maar in 2022 gaat de minimumpensioenleeftijd naar 67 jaar. Het netto pensioen in Verenigde Staten bedraagt 50% van het netto salaris. Het pensioensysteem is in VS voor de overheid wat voordeliger dan in de EU. Volgens OECD bereiken de staatsuitgaven voor het pensioen 6,0% van het bbp. Een van de oorzaken kan het lagere aantal gepensioneerden (21,1% burgers ouder dan 65 jaar) zijn. De Amerikanen zijn ook verantwoordelijk want bijna 85% van alle werkers beginnen op hun 30ste al sparen op hun pensioen.

Het allerlaatste voorbeeld ligt aan de andere kant van de wereld. **Japan** heeft de oudste en snelst verouderende bevolking ter wereld. Japan telt ongeveer 128 miljoen mensen waaruit bijna 20% van de bewoners ouder dan 65 jaar is. De pensioenleeftijd groeit geleidelijk van 60 naar 65 uiterlijk in 2030. Maar de oude mensen willen graag langer werken dan met pensioen te gaan. Volgens de studie wil meer dan 90% mensen ook na de bereiking van de pensioenleeftijd werken want zij willen steeds actief zijn en iets bijverdienen. De burgers met de gemiddelde inkomst krijgen het pensioen ter hoogte van 34,5% van het gemiddelde salaris voor het vertrek naar pensioen. De pensioenen kosten Japan 9,8% van het bbp.

2. Historie van pensioenen

De geschiedenis van pensioenen is lang, maar van de pensioenverzekering die we vandaag kennen is die dat niet. Vroeger waren namelijk bijna geen oude mensen. De hoogste leeftijd van de mensen in het Stenen Tijdperk was alleen ongeveer 25 jaar. De oorzaken van zo een lage leeftijd was de sterfte bij de bevalling, honger, dodelijk letsel bij het werk of het jacht, enz.

De situatie in de middeleeuwen was al wat beter, want de gemiddelde leeftijd werd hoger. Maar de oude mensen moesten steeds werken om voor zichzelf te zorgen. Daarom de overheden hoefden niet de werkloosheid op te lossen. De ouderen woonden vaak met hun kinderen, daarom moesten zij helpen en tussen hun taken behoorden de hulp in het huis van hun kinderen, zorg over de kleinkinderen of een minder lastige werk. Dat betekende geen rust in de ouderdom.

De wortels van de sociale voorziening liggen in de 17^e eeuw, want in deze eeuw bestonden de eerste organisaties die de weduwen in hun ouderdom zouden beschermen, zogenaamde weduwenfondsen. Ook de kerk nam de zorg over de oude mensen vaak op zich. Ze boden schuilplaats en aalmoes aan. Ook deze hulp was niet voor iedereen, want als je niet in de kerk kwam, kreeg je ook niets. Toen was alles maar liefdadigheid.

Deze situatie veranderde in het begin van de 19^e eeuw. In Europa begon in de 18^e eeuw een industriële revolutie. Met deze revolutie kwam ook een nood om de mensen te voorzien want de oude en zieke mensen kunnen hun werk in de fabrieken niet goed uitvoeren. Daarom moesten de mensen noodgedwongen met pensioen gaan. Maar dit waren nog geen „echte“ pensioenen, want de strijd voor het beeld van de hedendaagse pensioenen was nog heel lang.

De landbouw werd gemoderniseerd en mensen begonnen naar de grote steden verhuizen want hier was het centrum van het werk. Dat betekent ook dat de jonge mensen geen tijd meer hadden om voor hun ouders en grootouders te

zorgen. Het pensioen die we vandaag kennen is eigenlijk een Duitse uitvinding. Tussen de jaren 1883 en 1889 kwam de Duitse kanselier Otto von Bismarck met een nieuwe collectieve sociale verzekering. Hij voerde de inkomensverzekering voor de ouderen, invaliden en zieken in. Zijn idee was dat mensen tijdens hun actieve leven zelf aan hun pensioen moeten bijdragen. Hierdoor kunnen de oude mensen geld van de rekening krijgen, waarop de werkenden mensen regelmatig geld geven. Hij garandeerde, dat hij iedereen kan beschermen, die ouder dan 70 jaar is. Dit was van Bismarck heel knap en geraffineerd want hij wist dat in Duitsland niet veel mensen ouder dan 70 jaar waren. Deze verzekering had ook nadelen. Bijvoorbeeld de organisatie van de wet was foutief en de werknemers bedrogen vaak. Later werd deze grens op 65 jaar gezet. De verzekering in de tijd van Bismarck regelde geen preventief onderzoek en rekende niet met invaliditeit.

De opkomst van de „moderne“ pensioenen kwam in de tweede helft van de 20^e eeuw aan, dat betekent na de beide Wereldoorlogen. In deze tijd geloofden de mensen in de toenmalige overheden, zij hadden positieve gedachten, de kinderen werden massaal geboren dat betekende meer mensen. De gemiddelde leeftijd steeg ook.

Het pensioensysteem heeft twee functies. Ten eerste is het bedoeld om armoede te voorkomen tijdens de jaren dat werken niet meer mogelijk is. De tweede functie is het inkomen na pensionering zoveel mogelijk gelijk te houden aan het inkomen tijdens de werkzame jaren. Dat betekent een spreiding van consumptie over het leven door tijdens de werkzame jaren een premie af te dragen en een uitkering te ontvangen tijdens de gepensioneerde jaren.

2.1 Tsjechië

In Tsjechië ontstonden in de 15^e eeuw de eerste bonden, die de oude of zieke mensen wilden helpen.

Keizerin Maria Theresia kwam in de 18e eeuw met de eerste sociale hervormingen die ook de eerste zogenaamde „pensioenregels“ bevatten. Dit pensioen was niet voor iedereen, maar alleen voor staatsambtenaren en hun familieleden. Vanaf 1771 kregen de weduwen en kinderen van dode ambtenaren een staatsondersteuning. Tien jaar later in 1781 hadden de ambtenaren volgens de regels een recht om hun pensioen te krijgen omdat ze na tien jaren in de dienst nutteloos waren. De staatsambtenaren hadden als eersten een zekerheid van de rustige en comfortabele ouderdom.

De sociale hervormingen van Bismarck waren een basis en inspiratie voor de omliggende staten. Daarom werd ook in het Habsburgse rijk op 16 december 1906 een pensioenwet aangenomen die vanaf 1 januari 1909 gold. Volgens het recht hadden alle ambtenaren of de psychisch werkende mensen ouder dan 18 jaar een plicht om aan deze pensioenverzekering deel te nemen.

Na de oorlog en na het ontstaan van de Tsjechoslowakije begon de economische situatie van de republiek te veranderen, geld werd gedevalueerd en het was nodig om de verbeteringen van sommige wetten op het gebied van de verzekeringen uit te voeren. De republiek wilde niet van het voormalige rijk afhankelijk zijn. Het kamerlid Johanis kwam in 1920 met een wetsvoorstel voor de sociale voorzieningen. De voorbereidingen duurden heel lang omdat bijna alle leden van de overheid aan deze hervorming werkten. Er werd bijna anderhalf jaar over dit wetsvoorstel gedebatteerd. Het resultaat werd op 30 oktober 1924 gepresenteerd, een nieuwe wet die de mensen in het geval van ziekte, invaliditeit en ouderdom verzekerde. Het pensioen kon aan de mensen worden uitgekeerd in het geval dat zij 65 jaar oud werden, het werk verlieten of hun salaris op de helft van het salaris van de gemiddelde werknemer viel. Het pensioen telde in deze tijd 95 kronen per maand. Deze wet heeft aan de groei in Tsjechië bijgedragen

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de sociale situatie weer gecompliceerd. De republiek werd door het Duitse leger bezet. De economie van de staat was in een slechte toestand en de sociale verzekeringfondsen

werden door de Duitse leger genaast. Maar de pensioenen waren nog steeds alleen voor de staatsambtenaren.

Het was in Tsjechië ingewikkeld om de sociale wetten vast te stellen. Tot nu toe heeft Tsjechië vele veranderingen in het kader van de regimes en het staatsinrichting met de bijbedoeling van vele hervormingen gekend. Tussen de jaren vijftig en tachtig van de 20^e eeuw hadden vele sociale hervormingen in Tsjechië plaats. De overheid wilde de burgers ondersteunen, maar de situatie was in deze periode niet zo gunstig. Pas in het jaar 1985 werd een sociale wet van kracht die de voorloper van de huidige pensioenverzekeringwet was. De volgende mijlpaal was het jaar 1989 toen in Tsjechië een nieuwe maatschappelijke en economische situatie ontstond. Tsjechië ging van sociale voorziening tot sociale verzekering over. Na het ontstaan van de zelfstandige Tsjechische Republiek in 1993 was er behoefte om de wetten weer te veranderen. Daarom begonnen de Tsjechische politici aan de pensioenhervormingen werken. In het jaar 1994 werd een belangrijke sociale wet aangenomen en dat was de wet over de pensioenverzekering met een staatspremie. Maar ook deze wet onderging in de loop van de tijd vele veranderingen.

2. 2 Nederland

In de 17^e eeuw was de situatie in Nederland anders dan in de rest van Europa. Nederland was heel ontwikkeld en meeste mensen leefden al in de grote steden (de trend van de urbanisatie kwam in de rest van de Europa pas met de industriële revolutie). Het model van een zorgende familie was al uitgestorven en op het platteland was er daarom niemand die voor de oude mensen kon zorgen. Deze werkelijkheid veranderde tot de 19^e eeuw niet.

Na het uitroepen van het Koninkrijk in 1815 kwam de overheid met het idee om ook voor de arme mensen te zorgen. In de middeleeuwen werden ook de

oude mensen als arm beschouwd omdat zij niet meer konden werken, daarom bijna geen inkomsten hadden en wie geen inkomsten had was gewoon arm.

In 1854 kwam de overheid met de Armenwet met welke zij verantwoordelijk voor de armenzorg was.

Met de aankomst van de industriële revolutie hadden de werkgevers een belang in het lot van hun voormalige werknemers. 1845 werden de allereerste pensioenfondsen opgericht. De fondsen behoorden de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij of in 1867 de Algemeenen Nederlandschen Typografenbond (ANTB) in Arnhem. En de andere bedrijven die ze aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw volgden: „De Delftse ondernemer Jacques van Merken, de oprichter van DSM Gist Delft en Calvé (van de pindakaas) was een van die moderne ondernemers. Hij vond al in 1887 dat „een billijke pensioenverzekering, behalve een redelijk loon, tot de kostenden prijs van de arbeid“ behoort. ... De Leidse dekenfabriek Zaalberg keerde in 1897 aan zijn vroegere arbeiders drie gulden per week uit (ter vergelijking: het loon van een volwassen mannelijke arbeider bedroeg toen bij Zaalberg gemiddeld tussen de zeven en tien gulden).“¹⁹ Het idee van Jacques van Merken was: „Voor een machine moeten we geld opzij leggen om hem aan het einde van zijn leven te vervangen. Voor de mens moet aan het einde van zijn werkzame leven geld gespaard zijn om hem de rest van zijn leven ongeveer dezelfde welvaart te kunnen garanderen.“²⁰

Niet alleen de Leidse dekenfabriek maar ook de andere bedrijven volgden deze trend, maar elk bedrijf had eigen reglementen en er was geen vast

19 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf

20 PENSIOENFEDERATIE. *Voor elkaar: Ontwikkeling en positie van collectieve pensioenen in Nederland*. De Haag, 2011. Zie link: http://www.pensioenfederatie.nl/Document/Publicaties/Uitgaven/Voor_Elkaar.pdf ; p. 20

reglement. Bijvoorbeeld de werknemers van de Tilburgse fabrikant Swagemakers van Alphen konden na 40 gewerkte jaren extra geld krijgen²¹ maar in een ander bedrijf kregen de werknemers helemaal niets. „In 1888 bestonden volgens een eigentijds onderzoek bij 30 van de 3000 bedrijven pensioenfondsen.“²² En net zoals in Tsjechië hadden de Nederlandse ambtenaren een heel goede oudedagsvoorziening.

Op het eind van de 19e eeuw begon de Nederlandse overheid over de pensioenregeling spreken want zij was van mening, dat het misschien handig is om de pensioenverzekering van een eigen wet te voorzien. Daarom ontstond in 1900 de Bond voor Staatspensionering. Maar de liberalen en socialisten konden geen gemeenschappelijke oplossing vinden wie en hoe het pensioen zal krijgen, daarom duurde de discussie nog heel lang.

De Nederlandse minister van Handel, Nijverheid en Landbouw Syb Talma voerde in 1913 eindelijk de Invaliditeitswet in. Alle arbeiders ouder dan 70 jaar werden als invalide beschouwd en daarom konden zij het ouderdomspensioen krijgen. De werkgevers werden verplicht om de premie aan de werknemers te betalen. In 1919 werd deze wet omgewerkt en de leeftijd ging naar beneden naar 65 jaar. Deze wet was steeds alleen voor werkende mensen en de niet-werkende mensen hadden geen recht om het pensioen te krijgen. De niet-werkende mensen konden zich vanaf 1919 zelf bij de Rijksspaarbank een verzekering afsluiten, maar voor deze mensen was de verzekering te duur en zij konden zich dat niet veroorloven. De pensioenen bleven tot de Tweede Wereldoorlog onveranderd. Maar de arbeidsbewegingen waren steeds niet tevreden en daarom streden ze voor goede staatspensioenen. Zij waren niet tevreden met het idee dat de oude mensen steeds als invaliden en arm

21 VAN DER VELDEN, Sjaak. 2009

22 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf

beschouwd werden. En in de jaren dertig in de 19e eeuw was de economische situatie weer niet goed want de pensioenen werden bevroren of verdwenen helemaal.

Na de Tweede Wereldoorlog, na de bevrijding, gingen de discussies over het staatpensioenen verder en eindelijk kwamen alle politici met een mening dat zij iets met de ouderenzorg en ouderenvoorziening moesten doen. Het idee was, dat de mensen een verzekering moeten hebben en dat alle mensen ouder dan 65 jaar met hun werk stoppen en daarna vanaf 65 jaar een pensioen van de staat zullen krijgen. Daarom ging op 24 mei 1947 een zogenaamde „Noodvoorziening voor ouderen van dagen“ van kracht.²³ Deze voorziening was een idee van Willem Drees²⁴ en zijn kabinet. Het doel van deze voorziening was, dat vrouwen en mannen die 65 jaar en ouder waren en niet voldoende inkomsten hadden, recht hadden om een uitkering te krijgen en deze was alleen voor de allerarmste mensen bedoelt. „Het krijgen van deze uitkering werd in de volksmond al gauw „trekken van Drees“ genoemd.“²⁵ Dit zou oorspronkelijk alleen tijdelijke wet zijn die slechts drie jaren zou gelden, maar mensen waren met deze voorziening zo voldaan dat de wet de werking van 10 jaren had. „De

23 VAN LANGE, Milan. Rol overheid bij ouderenzorg in de 20e eeuw. *IS Geschiedenis: Dagelijkse historische achtergronden bij het nieuws* [online]. 4 februari 2013 [gedownload. 2013-02-20]. Zie link: <http://www.isgeschiedenis.nl/citaat/rol-overheid-bij-ouderenzorg-in-de-20e-eeuw/>

24 Willem Drees was een van de populairste minister-president in Nederland. Hij regeerde tussen de jaren 1948 en 1958. Nederland werd tijdens de tweede wereldoorlog kapot gemaakt, daarom moest hij het land opnieuw opbouwen. Volgens hem kon niemand in de armoede leven, daarom zorgde hij, dat mensen zonder werk, ouderen en mensen met handicap geld krijgen om van te leven. Het kabinet van Willem Drees bouwde de verzorgingsstaat op. Drees overleed in de leeftijd 101 jaar, daarom kon hij zelf van het pensioen genieten.

Willem Drees: De verzorgingsstaat. *Entoen.nu* [online]. [gedownload. 2013-03-20]. Zie link: <http://www.entoen.nu/willemdrees>

25 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf

hoogst mogelijke uitkering bedraagt in 1947 936 gulden per jaar voor een gehuwde man en 528 gulden voor een ongehuwde man of vrouw van 65 jaar of ouder.²⁶ De uitkering had ook nog beperkingen en daarom kregen in de eerste jaar alleen ongeveer 400 000 mensen ouder dan 65 jaar een pensioen. Willem Drees voerde veel meer sociale wetten in en daarom kreeg hij de bijnaam „vadertje Drees“. In 1957 veranderde minister Suurhoff de voorziening en kwam met een nieuwe wet de *Algemene Ouderdomswet* (AOW). Vanaf toen was het pensioen een verplichte verzekering voor iedereen. De mensen van 65 jaar en ouder en die tussen 15 en 65 jaar in Nederland behuisd zijn, krijgen elk jaar een uitkering van de overheid. De grens van de pensioenleeftijd werd op 65 jaar vastgesteld. Minister-president Willem Drees maar verwachtte dat de leeftijd in de jaren zou veranderen, wegens de economische situatie. Maar dat gebeurde pas in de laatste jaren. De AOW werd eerst in 1964 aan het sociale minimum gekoppeld, maar vanaf 1980 werd de AOW aan de loonontwikkeling gekoppeld.

„Pas in 2007 waren er mensen die de volledige periode van 50 jaar AOW-premie hebben betaald en voor het eerst een uitkering ontvingen.“²⁷

2.3 België

Lang geleden was de situatie in België dezelfde als in de rest van de wereld, namelijk ouderen leefden met hun kinderen, die maar met de industriële revolutie naar de grotere steden. verhuisden België ontstond in het jaar 1830.

De Belgische sociale zekerheid is ook het resultaat van vele evoluties en

26 PENSIOENFEDERATIE. *Voor elkaar: Ontwikkeling en positie van collectieve pensioenen in Nederland*. De Haag, 2011. Zie link: http://www.pensioenfederatie.nl/Document/Publicaties/Uitgaven/Voor_Elkaar.pdf ; p. 24

27 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf

begon, net als in de andere landen in Europa, in de periode van de industriële revolutie ontwikkelen. Tijdens deze revolutie moesten mensen in de fabrieken werken en het werk vaak gevaarlijk was daarom was ook hier een nood om de mensen te voorzien. De arbeiders richtten zelf "Maatschappijen voor onderlinge Bijstand"²⁸ op. Dit waren de vrijwillige verzekeringkassen die de werknemers zouden beschermen in het geval van werkloosheid, ziekte of als ze te oud waren om verder te werken. In het jaar 1895 ontstond de eerste ouderdomspensioenwet. De eerste verplichte verzekering ontstond in België in 1903 en dat was verzekering tegen arbeidsongevallen en acht jaren later in 1911 moesten mijnwerkers zich verplicht verzekeren.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstond er nog meer andere verplichte verzekeringen, onder andere ook het rustpensioen (de Belgische benaming voor het pensioen). Vanaf 1924 werden werknemers verplicht om zich te verzekeren. Na de Wereldoorlog kwamen de sociale organisaties met een voorstel van „ontwerp van overeenkomst tot sociale solidariteit“ die in 1944 werd aangenomen. „Het sociaal pact steunde op twee grote pijlers, namelijk de sociale vrede tussen de werknemers- en werkgeversorganisaties en de solidariteitsgedachte (de sociale verzekering moest de leefomstandigheden van de arbeiders verbeteren)“.²⁹ Vanaf nu was verzekering voor alle arbeiders verplicht en werknemers en werkgevers werkten samen maar de zelfstandige ondernemers werden erin niet betrokken. Voor die was ouderdomverzekering en andere verzekeringen pas in 1956 verplicht. De pensioenuitkering telde bij de ongetrouwde mensen 60% en bij de mensen met een gezin 75% van het bruto-geherwaardeerde loon. Na de Tweede Wereldoorlog begon de sociale verzekering te expanderen en vele wetten werden positief hervormd, onder

28 FEDERALE OVERHEIDSDIENST, Sociale Zekerheid. *Sociale zekerheid: Alles wat je altijd al wilde weten* [online]. Brussel, 2011 [gedownload. 2013-03-08]. Zie link: http://socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/alwa/alwa2011_jan_nl.pdf; p.7

29 FEDERALE OVERHEIDSDIENST, Sociale Zekerheid. *Sociale zekerheid: Alles wat je altijd al wilde weten* [online]. Brussel, 2011 [gedownload. 2013-03-08]. Zie link: http://socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/alwa/alwa2011_jan_nl.pdf; p.7

anderen ook de pensioenenwet.

In het jaar 1947 was in Europa ook in België de economische crisis en sommige nieuwe maatregelen waren nodig. Een van de problemen van deze tijd was hoge werkloosheid. Daarom moesten de overhedenj bezuinigen. De belangrijke mijlpaal in de Belgische geschiedenis was het jaar 1967. In België ontstond een bijzondere maatregel, het zogenaamde *brugpensioen*. Dit was niet een echt pensioen, want het is niet op de pensioenrechten gebaseerd, maar het was een mogelijkheid om de situatie te verbeteren. Dit pensioen werd in het geval van werkloosheid aan de oude mensen uitgekeerd (werkloosheidsuitkering). De bedoeling van dit brugpensioen was dat de oudere arbeiders vroeger (in het geval van ontslag) met het „pensioen“ gingen en hiermee zij een plaats voor de jongere mensen zonder werk maken, maar de bruggepensioneerden moesten steeds op de arbeidsmarkt blijven. Dit pensioen werd op een Collectieve Arbeidsovereenkomst gebaseerd (CAO nummer 17). Om de brugpensioen te krijgen moest men minimaal 60 jaar of ouder zijn. Het pensioen leek als een vruchtbare oplossing want in 1975 telde België 4400 bruggepensioneerden en in het jaar 1989 was dat zelfs 161 700 mensen met brugpensioen. Dit pensioen bestond tot 31 december 2011 en daarna kreeg het een nieuwe naam de *Werkloosheid met bedrijfstoelage*.

In 2009 werden mannen en vrouwen gelijk behandeld en de pensioenleeftijd is vanaf toen voor allebeiden op 65 jaar gesteld.

3. Soorten van pensioenen

In het algemeen onderscheidt men vele soorten pensioenen. Al vele jaren geleden had men drie „klassieke“ pensioenen die verschillend voor werknemers (arbeiders, bedienden, mijnwerker...), zelfstandigen (personen die een zelfstandig of een vrij beroep hebben) en ambtenaren (werkkraft van gemeenten, provincies of ministeries) waren. De ambtenaar had vroeger een hoge en respectabele positie, daarom kregen zij ook als eersten de pensioenen die heel voordelig waren en hun ouderdom konden voorzien.

Pensioenen kunnen op twee manieren worden gefinancierd. De eerste manier is op basis van zogenaamde reparatie en de tweede op basis van kapitalisatie. Reparatie is meestal voor de eerste pijler (wettelijke pensioenen) typisch. De reparatie hangt van het principe af dat de pensioen van de huidige generatie gepensioneerd door de bijdragen van de huidige generatie van economisch actieve mensen. De tweede manier van de financiering is zogenaamde kapitalisatie. Dat betekent dat elke generatie zijn eigen pensioen betaalt en is meestal typisch voor de aanvullende pensioenen. Het principe van deze financiering is dat mensen tijdens hun loopbaan de reserves leggen aan en nadien uit deze reserves het pensioen geput zal worden.³⁰

3.1 Het eerste soort van werknemerspensioenen

30 In de historie werd aangevangen met een kapitalisatiesysteem dat zowel individueel als collectief georganiseerd kon worden. De evolutie bracht er repartitie-elementen in nav de inflatie na wereldoorlog.

InfoNu.nl: Het pensioen in België. [online]. [gedownload. 2013-04-13]. Zie link: <http://financieel.infonu.nl/diversen/3668-het-pensioen-in-belgie.html>

Er zijn twee soorten van de voorbeeldmodellen van de ouderdomspensioenen op de wereld die basis voor de sociale zekerheid zijn. Het eerste voorbeeld die door de Duitse kanselier Otto von Bismarck ingevoerd werd is het systeem die op de basis van nationaal verplichte sociale verzekeringen voor arbeiders opgericht werd. De mensen kregen de uitkeringen naargelang van de verzekeringstijd en inkomsten. De financiering van het pensioen (alleen voor werkende mensen) was een „samenwerking“ van werknemer, werkgever en met een staatsbijdrage. Het systeem van Bismarck gold later als voorbeeld voor de pensioenen in de landen als bijvoorbeeld Frankrijk of Italië.

Het andere model van pensioenen kwam uit Groot-Britannië. Dit publiek pensioensysteem ontstond na de Tweede Wereldoorlog in het jaar 1943 en werd door de Britse lord William H. Beveridge ingevoerd. In zijn rapport werd het systeem van Bismarck uitgebreid en Beveridge kwam met het idee om geld aan iedereen (de totale bevolking en niet alleen werkenden mensen) uit te keren die door de economische crisis en door de oorlogen geen of weinig middelen hadden om zichzelf met eigen middelen te voorzien. Aan de ene kant was dat heel gul maar aan de andere kant was de uitkering heel laag en daarom moesten mensen zelf nog een andere verzekering toevoegen. Op deze wijze ondersteunde de Britse overheid de burgers om verantwoordelijk te zijn en zelf over de hoogte van hun pensioen te beslissen. Hij wilde via belastingen mensen voorzien in het geval van ziekte, werkloosheid of ouderdom. Bijvoorbeeld Noorwegen en Zwitserland werden door dit systeem geïnspireerd.

Maar er zijn ook landen die beide voorbeelden volgden. „Het Belgische systeem bevat kenmerken van beide stromingen. Zo worden de pensioenen (met uitzondering van de minimum- en maximumbedragen) bepaald op basis van de betaalde bijdragen (Bismarck), maar heeft (bijna) iedereen recht op

terugbetaling van ziekenhuiskosten (Beveridge).“³¹

3.2 Het tweede soort van werknemerspensioenen

3.2.1 Wettelijke pensioenen

3.2.1.1 Ouderdomspensioen (Belgische benaming: Rustpensioen) – ouderdomspensioenen is een „klassieke“ pensioen. Dit is de basis van de pensioenenvoorziening en ook de oorspronkelijke bedoeling van de voorziening. Het hoofdidee van het ouderdomspensioen was om de mensen te voorzien die al te oud waren en hun werk niet meer goed konden uitvoeren. Voor de meeste ouderen is het ouderdomspensioen de belangrijkste inkomensbron. De pensioenleeftijd van de mensen was vroeger niet hoog en de feitelijke leeftijd niet zo hoog, daarom het pensioen te krijgen was iets heel bijzonder.

Vandaag nemen we het pensioen als een standaard, als de natuurlijkheid in onze leven. Het ouderdomspensioen gaat met de pensioenleeftijd (die in elk land verschillend is) in en loopt tot het overlijden.

De ouderdomspensioen zijn ook het hoofdthema van mijn scriptie. In de volgende hoofdstukken wil ik meer over de situatie rond pensioenen in elk van mijn gekozen landen schrijven.

Volgens de statistieken profiteren de vrouwen meer van het ouderdomspensioenstelsel omdat zij gemiddeld langer leven.

31 FEDERALE OVERHEIDSDIENST, Sociale Zekerheid. *Alles wat je altijd al wilde weten over de sociale zekerheid* [online]. Brussel, 2010 [gedownload 2013-03-08]. Zie link: https://www.socialsecurity.be/nl/citizen/static/infos/documents/pdf/brochure_citizen_N.pdf ; pagina 8

3.2.1.2 Nabestaandenpensioen (Belgische benaming: overlevingspensioen) – dit pensioen werd voor de echtgenoten, partners (partnerpensioen) of kinderen (wezenpensioen) van het overleden bedoeld. Net als ouderdompensioen is de ANW een volksverzekering.

3.2.1.3 Arbeidsongeschiktheidspensioen – het pensioen dient voor de mensen die gedeeltelijke of gehele arbeidsongeschiktheid hebben. Deze mensen hebben na een jaar van bijvoorbeeld ziekte recht om arbeidsongeschiktheidspensioen te krijgen. Volgens *Pensioengids 2004*³² zijn alle werknemers in beginsel verzekerd voor de arbeidsongeschiktheid.

3.2.1.4 Brugpensioen – het brugpensioen is een bijzondere soort die nu in België geldig is. Het pensioen is alleen voor de oude mensen die ontslag hebben gekregen. Dit is niet een echte pensioen maar een soort van, een werkloosheidsuitkering, maar deze uitkering voor is mensen van 60 jaar en ouder, daarom deze benaming. Deze uitkering wordt door de laatste werkgever betaald.

Maar vele andere landen spreken nu over de zogenaamde brugpensioen, onder andere ook Tsjechië.

3.2.2 Aanvullende pensioenen

Dit pensioen is de tweede pijlers van het drie pijlers pensioensysteem. Het aanvullende pensioen geldt als aanvulling op het wettelijke ouderdompensioen. De bedoeling van het aanvullende pensioen is dat werknemers tijdens hun werkzame leven zijn geld naast zijn AOW pensioen bij

³² *Pensioengids: Vraagbaak voor pensioenen en andere toekomstvoorzieningen*. Deventer: Kluwer, 2004. ISBN 9013009980. Zie link: <http://books.google.cz/books?id=31AdxMCmI8cC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=true>

een pensioenfonds sparen. Deze pijler is in sommige landen al verplicht, maar in de andere steeds niet.

Over de ouderdomspensioen aanvullende pensioenen in België, Nederland en Tsjechië zal ik verderop in mijn werkstuk schrijven.

3.3 De ouderdomspensioenen: drie pijlers model

3.3.1 Drie-pijlersysteem

Het model van de Wereldbank, net als de voorstellen van de andere internationale organisaties en deskundigen, is op de zogenaamde drie pijlers opgebouwd. Het voordeel van dit systeem is dat de pijlers de staats- en privéfinanciering, fondssystemen en verplichten en onverplichte verzekering brengen samen. Volgens vele meningen is daarom goed geleide drie pijlersysteem een ideaal pensioensysteem. In vele landen ter wereld is het pensioensysteem op drie pijlers gebaseerd. Maar niet alle landen maken geen gebruik van alle drie pijlers. De eerste pijler is de basis van dit systeem die verplicht is en is een voorziening vanuit de overheid. De tweede pijler kan verplicht of vrijwillig zijn en is op basis van voorziening van werkgever. En de derde pijler is een vrijwillige en individuele voorziening.

3.3.1.1 Eerste pijler: Het wettelijke pensioen

„Wat biedt ons de overheid?“

De eerste pijler van het pensioen is wat de meeste mensen nog steeds onder „het“ pensioen verstaan. In Nederland is de eerste pijler een onderdeel van de Algemene Ouderdomswet AOW, in België heet de eerste pijler „wettelijk pensioen.“ Tot de eerste pijler behoren de voorzieningen die door de overheid zijn getroffen. Deze voorzieningen zijn al boven genoemden uitkeringen bij: ouderdom (AOW), overlijden (ANW) en arbeidsongeschiktheid. Het hoofddoel van de ontdekking van het pensioen, hoe werd al vroeger gerept, was om de oude mensen te voorzien en armoede te voorkomen. De eerste pijler vervulde dit doel. De eerste pijler is in de meeste landen verplicht, maar hoeft dat niet zijn. De uitvoering en omvang van dit stelsel wordt per land gevarieerd. Het wordt door de overheden verzorgd. De werkende bevolking wordt met een premie belast, in de meeste gevallen met een percentage van het inkomen. Deze premies worden gebruikt voor de financiering van de huidige pensioenuitkeringen. De hoogte van de premie is gebaseerd op het zogeheten omslagstelsel. Dat betekent dat hier een solidariteit tussen de jongeren en ouderen is doordat zij de premie betalen waaruit de pensioenen van de ouderen worden uitgekeerd. Hierdoor is het mogelijk om het pensioenstelsel efficiënt te organiseren.

De functie van de eerste pijler kan door een vrijwillig systeem vervuld worden, maar dit kan moeite en problemen bijdragen. Het gevaar van een vrijwillig stelsel is dat vele mensen van de andere mensen (die de vrijwillige deelname aan de eerste pijler zullen hebben en zelf premies betalen) profiteren kunnen. Verder dreigt er gevaar dat mensen niet aan het begin van hun werkzame leven zullen sparen. Mensen maken op het gebied van sparen voor de oude dag vaak geen optimale beslissingen. Door verplichtstelling proberen de overheden op die wijze deze beslissingen te voorkomen en armoede onder ouderen tegen te gaan.

3.3.1.2 Tweede pijler: Het arbeidsgebonden aanvullende pensioen

„Wat kunnen de werkgevers bieden of waarin kunt u als zelfstandige zelf voorzien? „

De tweede pijler betekent een aanvullende pensioen verzekering met een premie van de staat die als een motivatie voor mensen kan gelden. Want de staat kan niet alleen op de verantwoordelijkheid afgaan en aan de ander kant kunnen mensen ook niet op staat afgaan en moeten zelf een wijze zoeken om zichzelf te voorzien. De bedoeling is om het wettelijk pensioen aan te vullen en de levensstandaard na het vertrek op pensioen te behouden. De tweede pijler is, naar de definitie van de Wereldbank³³, een verplicht, privaat of publiek pensioensysteem. Deze pijler is een secundaire arbeidsvoorwaarde waarmee een aanvullend pensioen wordt opgebouwd. Bij werknemers gaat het hier over de zogenaamde groepsverzekering en bij zelfstandigen gaat het hier over het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandige. Van zelfstandigen wordt verondersteld dat zij zelf het initiatief nemen om een aanvullend pensioen op te bouwen. Het aanvullend pensioen is met de beroepsactiviteit gebonden en eigenlijk ook op de beroepsactiviteit opgebouwd. Tot de tweede pijler behoren de voorzieningen die verzorgd worden in overleg tussen werkgever en werknemer dat betekent dat deze pijler op de relatie werknemer-werkgever opgebouwd wordt. De tweede pijler heeft deze keer niets te maken met solidariteit want deze pijler op de verzekeringsprincipes worden gebaseerd. Deze onverplichte verzekering wordt op de basis van fondsprincipes georganiseerd en dat betekent dat een fonds uit de gespaarde middelen van de deelnemer wordt gemaakt.

„Een belangrijk kenmerk van beide systemen (AOW en de aanvullende pensioenen) is dat de premie die iemand betaalt vrijwel nooit overeenstemt met wat diegene uiteindelijk ontvangt. Sommigen betalen relatief veel, anderen weinig. Zo ontvangen mensen die nooit gewerkt hebben en dus geen

33 *Averting the old age crisis: policies to protect the old and promote growth*. New York: Published for the World Bank [by] Oxford University Press, c1994, xxiii, 402. ISBN 01-952-0996-6.

aowpremie hebben betaald, toch een aowuitkering.“³⁴

Het hoofddoel waarom zullen de mensen de tweede pijler waarnemen is het gevaar van mogelijkheid dat de toekomstige pensioenuitkeringen lager dan nu kunnen worden. Volgens het Sociaal Cultureel Rapport 2010 is „een belangrijk kenmerk van de aow dat de premiebetalende jongeren er niet van uit kunnen gaan dat zij in de toekomst ook, of in gelijke mate, een uitkering zullen ontvangen. Waar bij een reguliere verzekering contractueel is bepaald hoeveel er wordt uitgekeerd, kan de overheid bij de aow de hoogte van de uitkering eenzijdig aanpassen en in theorie zelfs op nul stellen. De werknemer betaalt dus aowpremie zonder er afdwingbare rechten voor terug te krijgen. De hoogte en de duur van de aowuitkering kunnen gemakkelijk worden aangepast.“³⁵ De andere doel is, dat het aanvullend pensioen een andere inkomensbron in de pensioenleeftijd is.

3.3.1.3 Derde pijler: het individueel aanvullende pensioen

„Waarin kunt u privé zelf voorzien?“

De laatste pijler is een vrijwillig spaarsysteem. Iedereen kan op de derde pijler deelnemen en bij eigen pensioen meestal maandelijks iets bijdragen. Deze bijdrage kan een vast percentage van het inkomen zijn of gewoon een vast bedrag. Ook de uitkering is daarna afhankelijk van het totaal gespaarde vermogen. Deze derde pijler wordt door de overheden fiscaal gestimuleerd,

34 RED.: ANDRIES VAN DEN BROEK, Red.Ria Bronneman-Helmers a Fig.: MANTEXT. *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland* [online]. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010 [cit. 2013-04-03]. ISBN 978-903-7705-058.; hoofdstuk 22; pagina 503

35 RED.: ANDRIES VAN DEN BROEK, Red.Ria Bronneman-Helmers a Fig.: MANTEXT. *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland* [online]. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010 [cit. 2013-04-03]. ISBN 978-903-7705-058.; hoofdstuk 22; pagina 509

maar het hoofdinitiatief is steeds bij de burger. Deze verzekering kan in de vorm van bijvoorbeeld levensverzekeringen of pensioensparen zijn.

Maar ook derde pijler heeft „problemen.“ De jongeren denken in hun eerste werkzame jaren niet of heel weinig over hun pensioen. Daarom wordt het sparen tot de latere leeftijd uitgesteld. Daarom de participatie is in dit vrijwillig stelsel erg laag. En volgens de OECD statistieken blijft vaak lang na het invoeren van de derde pijler deze participatie laag.

In de literatuur kan man naast deze drie pijlers soms ook nog over een vierde pensioenpijler lezen die het sparen zonder fiscale voordelen omvat.

4. Pensioen in Nederland

Het Nederlandse pensioenstelsel was voor langere tijd een van de beste pensioenstelsels ter wereld. Uit de Melbourne Mercer Global Pensioen Index van Mercer³⁶ blijkt dat het Nederlandse pensioen tussen de jaren 2009 en 2011 op de eerste plaats was. Mercer vergelijkt de pensioenen van 18 landen. Mercer kijkt naar de verhouding tussen het staatspensioen (AOW) en het aanvullend pensioen, het inkomen dat het systeem biedt na pensionering en de mate waarin ouderen aan het arbeidsproces meedoen. Maar dit primaat geldt voor Nederland helaas niet meer. Volgens het onderzoek van Mercer uit 2012 is Nederland op de tweede plaats want Denemarken kwam nu op de eerste plaats.

Lijst van de beste pensioenen:

36 „Mercer is een vooraanstaande mondiale aanbieder van advies op het gebied van Talent, Health, Retirement en Investments.“

Mercer: NEDERLANDS PENSIOENSTELSEL NIET LANGER BESTE TER WERELD. [online]. 2012 [gedownload. 2013-03-07]. Zie link: <http://www.mercer.nl/press-releases/nederlands-pensioenstelsel-niet-langer-beste-ter-wereld-MMGPI-2012> gedownload 7-3-2013)

Land	Ranglijst				Algemene index score	Deelindices		
	2012	2011	2010	2009		Adequaatheid	Houdbaarheid	Integriteit
Denemarken	1	-	-	-	82,9	78,1	86,0	86,4
Nederland	2	1	1	1	78,9	77,0	73,0	90,3
Australië	3	2	4	2	75,7	73,5	73,0	83,2
Zweden	4	4	3	3	73,4	68,0	73,3	82,5
Zwitserland	5	3	2	-	73,3	71,3	67,9	84,1
Canada	6	5	5	4	69,2	74,2	56,3	79,3
UK	7	6	6	5	64,8	68,1	46,5	85,0
Chili	8	7	7	7	63,3	50,1	67,7	78,4
USA	9	10	10	6	59,0	58,3	58,4	61,1
Polen	10	8	-	-	58,2	63,6	43,4	70,1
Brazilië	11	9	8	-	56,7	71,5	26,9	74,8
Duitsland	12	13	12	9	55,3	65,2	35,9	66,7
Singapore	13	11	9	8	54,8	42,0	54,2	76,2
Frankrijk	14	12	11	-	54,7	74,3	32,0	55,2
China	15	16	14	10	45,4	55,7	30,5	49,7
Zuid-Korea	16	-	-	-	44,7	45,1	42,3	47,5
Japan	17	14	13	11	44,4	46,1	28,9	63,3
India	18	15	-	-	42,4	37,4	40,7	52,8
Gemiddelde					61,0	62,2	52,1	71,5

Bron: Mercer³⁷

Hoe het is met de pensioensituatie in Nederland dat komt men in dit hoofdstuk te weten.

Nederland heeft een gemengd systeem van drie pijlers dat uit publieke en private voorzieningen bestaat.

4.1 Hervorming van het Nederlandse pensioen

De financiering van pensioenen is voor bijna elk land een belasting. Ook in Nederland hing al eerder een vraagteken aan de financiering. In de loop van de tijd veranderde de economische situatie steeds, maar de uitkeringen werden niet aan de veranderingen gekoppeld. In de jaren 80 werd eerst over de problematiek van de vergrijzing van Nederlandse bevolking gesproken, of het systeem van uitkeringen nog te handhaven is. Willem Drees jr.³⁸ maakte toen

37 Mercer: NEDERLANDS PENSIOENSTELSEL NIET LANGER BESTE TER WERELD. [online]. 2012 [gedownload. 2013-03-07]. Zie link: <http://www.mercer.nl/press-releases/nederlands-pensioenstelsel-niet-langer-beste-ter-wereld-MMGPI-2012>

38 Willem Drees jr. was een Nederlandse politicus en de zoon van Willen Drees. Van 1977 tot 1984 was Drees jr. lid van de Algemene Rekenkamer. Hij vervulde tal van nevenfuncties,

een onderzoek met de conclusie dat het situatie niet zo slecht is. Maar hij heeft mogelijke hervormingen voorgesteld onder andere de personalisatie (pensioen zou elke bewoner individueel uitgekeerd worden) van de pensioenuitkeringen. Maar de overheid heeft zijn adviezen niet gevolgd.

In de jaren 90 werd het eerste AOW-fonds opgericht die de gevolgen van vergrijzing zou opvangen. In 2005 bleek, dat dit fonds alleen op “papier” fungeerde, daarom werd het opgeheven.

In Nederland werd er door de jaren heen veel over de nodige hervormingen in het pensioenstelsel gesproken. In het jaar 2006, kort voor de parlements-verkiezingen, hebben de parlementaire partijen de verhoging van de pensioenleeftijd in hun campagne opgenomen en pensioenen werden weer een actueel thema.

Per 1 januari 2007 verscheen de *Pensioenwet* (Pw) (de Pensioenwet verving de Pensioen- en Spaarfondswet Psw) die de relatie tussen werkgever, werknemer en pensioenuitvoerder heeft beschreven. Het doel van de Pensioenwet was meer transparantie, meer zekerheid en meer kennis-overdracht rond pensioenen. Met deze wet kregen werkgevers en werknemers meer zekerheid en aan de andere kant kregen de pensioenuitvoerders strengere regels. De Pensioenwet bevat ook enkele definities; bijvoorbeeld „Wat is een pensioen in de zin van de wet?” of „Voor wie het pensioen eigenlijk is?”³⁹

Uiteindelijk heeft de Nederlandse regering in 2011 een pensioenakkoord gesloten en premier Rutte heeft de nieuwe maatregelen en het nieuwe wets-voorstel ondergetekend – *Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd*.⁴⁰

waaronder het voorzitterschap van de Commissie Financiering Oudedagsvoorziening. Wikipedia: Willem Drees jr. [online]. [gedownload. 2013-03-24]. Zie link: http://nl.wikipedia.org/wiki/Willem_Drees_jr.

39 Pensioenwet: (PW). *Stichting Adviesgroep Bestuursrecht* [online]. [gedownload 2013-02-24]. Zie link: http://www.st-ab.nl/wetten/1073_Pensioenwet_PW.htm

40 Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Wet op

Volgens Rutte⁴¹ was dit “een mooi pensioenakkoord, waardoor het pensioenstelsel solide en betaalbaar blijft voor de toekomst.”⁴² De hervormingen in dit akkoord gaan vooral om de aanpassing van de leeftijd van gepensioneerden, maar ook om de stijging van AOW-uitkeringen in 2013 met 0,6 procent per jaar. De regering heeft vastgesteld dat de pensioenleeftijd aan de levensverwachting aangepast werd, ingaan in 2020. Volgens de regering zou in 2020 de pensioenleeftijd 66 jaar zijn en in 2025 zelfs 67 jaar.

Het Nederlandse pensioensysteem was tot nu toe⁴³ misschien het beste pensioensysteem ter wereld maar ten opzichte van de demografische ontwikkeling waren er steeds veranderingen nodig. In het kader van de bezuinigingen waren de oorspronkelijke hervormingen steeds niet voldoende en daarom moesten er nog strengere maatregelen worden. In 2012 hebben de Tweede Kamer en de Eerste Kamer het zogenaamde *Lente akkoord*⁴⁴ afgesloten waarin de AOW-leeftijd nog sneller omhooggaat en de AOW-leeftijd al in 2023 naar 67 jaar wordt verhoogd. De wet luidt: „...wenselijk is de leeftijd waarop op grond van de Algemene Ouderdomswet recht op ouderdomspensioen ontstaat met ingang van 2013 stapsgewijs te verhogen naar 66 jaar in 2019 en naar 67 jaar in 2023 en vervolgens te koppelen aan de stijging van de levensverwachting en in samenhang daarmee ook de Wet werk en bijstand, de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Wet op de loonbelasting

loonbelasting 1964 in verband met stapsgewijze verhoging en koppeling aan de stijging van de levensverwachting van de pensioenleeftijd. *Overheid.nl*[online]. 2012 [gedownload. 2013-03-24]. Zie link: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33290-2.html>

41 Mark Rutte is vanaf 2010 Nederlandse minister-president.

42 Rutte tekent pensioenakkoord. *Hart van Nederland* [online]. 2011 [gedownload. 2013-04-20]. Zie link: <http://www.hartvannederland.nl/nederland/2011/rutte-tekent-pensioenakkoord/>

43 Wat interessant is dat Nederland hun eerste positie als het land met beste pensioensysteem na het gesloten van de pensioenakkoord in 2011 verloor.

44 Dit akkoord wordt ook de „Kunduz-akkoord“ genoemd. In dit akkoord zijn begrotingen voor 2013 gemaakt die ook de aanvullende bezuinigingen bevat, onder andere ook over pensioenleeftijd. Dit is een akkoord van VVD, het CDA, D66, GroenLinks en Christen Unie. De wet geldt vanaf 2013.

1964 aan te passen.”⁴⁵ *Stapsgewijs* betekent, dat de leeftijd tussen de jaren 2013 en 2015 met een maand per jaar zal worden verhoogd en tussen de jaren 2016 en 2018 met twee maanden. Het resultaat is dat in 2019 de pensioenleeftijd 66 jaar zal zijn. Na dit jaar wordt er een jaarlijkse verhoging met drie maanden toegepast met als resultaat een pensioenleeftijd van 67 jaar in 2023. Vanaf 2024 kan verdere verhoging plaats vinden en de pensioenleeftijd zal aan de levensverwachting gekoppeld worden, in stappen van drie maanden per jaar. Volgens de studies zal de pensioenleeftijd ook in 2024 en 2025 met drie maanden per jaar verhoogd worden. Het is daarom mogelijk, dat mensen in 2032 met 68 jaar met pensioen zullen gaan.

Het resultaat van de bezuinigingen (verhoging van de AOW-leeftijd) zal een besparing van 175 miljoen euro aan AOW per jaar zijn.

4.2 Eerste pijler

„AOW staat voor Algemene ouderdomswet. De AOW is het basispensioen dat u van de overheid ontvangt.”⁴⁶

Ook het Nederlandse pensioenstelsel bestaat uit drie pijlers. Tot de eerste pijler van het pensioensysteem behoort de zogenaamde *AOW (Algemene Ouderdomswet)* die een basispensioen vormt waarmee armoede onder

45 Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Wet op loonbelasting 1964 in verband met stapsgewijze verhoging en koppeling aan de stijging van de levensverwachting van de pensioenleeftijd.

Overheid.nl[online]. 2012 [gedownload. 2013-03-24]. Zie link: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33290-2.html>

46 AOW-leeftijd. *ABP: Pensioenfondsen voor overheid en onderwijs* [online]. [gedownload. 2013-03-24]. Zie link: <http://www.abp.nl/over-abp/aow-leeftijd/>

ouderen moet worden voorkomen. De AOW behoort tot de volksverzekeringen.⁴⁷

De eerste pijler bestaat uit drie andere pensioenstelsels en dat voor loontrekkenden, zelfstandigen en ambtenaren (ambtenaren hebben een recht een speciaal ambtelijk pensioen te krijgen⁴⁸).

In het principe is de hoogte van de AOW-uitkering voor iedereen dezelfde, maar er bestaan ook enkele factoren die deze uitkering kunnen beïnvloeden. Om de AOW-premie te krijgen moet elke burger twee voorwaarden vervullen. De eerste voorwaarde om het pensioen in Nederland te krijgen, is dat hij of zij 65 jaar en ouder moet zijn en de tweede voorwaarde is, dat hij of zij in Nederland moet wonen en vanaf zijn of haar vijftiende levensjaar voor de AOW verplicht moet verzekerd zijn. In het kort betekent dit dat iedereen die tussen zijn 15 en 65 levensjaar (50 jaar verblijf) in Nederland heeft gewoond een recht op de volledige AOW-uitkering heeft. Voor elk jaar wanneer men verzekerd is bouwt men AOW-pensioen met 2 procent op. Mensen die in deze periode niet (altijd) in Nederland hebben gewoond krijgen een lagere uitkering. De korting per niet in Nederland gewoond jaar is 2 procent aftrek. (Mensen met een gekorte AOW doen vaak een beroep op de bijstand.⁴⁹). En ook mensen die niet werken moeten een AOW opbouwen.

47 „Een volksverzekering is in Nederland een verplichte, publiekrechtelijke verzekering voor iedere natuurlijke persoon die legaal ingezetene van Nederland is. Ook een niet-ingezetene van Nederland die ter zake van een in Nederland verrichte arbeidsovereenkomst aan de loonbelasting is onderworpen, is in beginsel verzekerd voor de volksverzekeringen.“

Volksverzekering. *Wikipedia* [online]. 2013 [gedownload. 2013-03-18]. Zie link: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Volksverzekeringen>

48 Conclusie van de advocaat generaal. *EUR-Lex* [online]. [gedownload. 2013-04-20]. Zie link: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61993CC0007:NL:HTML>

49 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf. p. 6

In Nederland wordt het geld op twee manieren opgebracht en dat via *omslag* en door *kapitaal*. De eerste pijler wordt door een omslagstelsel gefinancierd. Dat betekent dat de werkende bevolking in Nederland de kosten van de AOW van de huidige 65-plussers in de vorm van loon- en inkomstenbelasting betaalt. (Gepensioneerden hoeven geen AOW-premie meer te betalen.) „Indirect betaalt iedereen werkenden en gepensioneerden, daardoor mee aan de stijgende AOW uitgaven.“⁵⁰ Daarom is de verhouding tussen de premiebetalers en de uitkeringsgerechtigden van groot belang. „De premieheffing wordt door belastingdienst gedaan door middel van het innen van premies, gezamenlijk met het bedrag van de loon- en inkomstenbelasting.“⁵¹ Iedere werkende burger betaalt de premie ter hoogte van 19 procent van het inkomen waarvan 17,9 procent aan de AOW gaat en 1,1 procent aan ANW (Nabestaandenpensioen).

De uitkering bedraagt maximaal 70 procent van het wettelijk netto minimumloon.⁵² De uitkering is vanaf 1991 wettelijk aan het minimumloon gekoppeld. (Vanaf 1980 tot 1991 werd de pensioenuitkering aan de loonontwikkeling gekoppeld.)

Verder hangt de AOW-uitkering van de woon- en leefsituatie af. Het AOW-bedrag is voor iedereen gelijk. De hoogte van de uitkering is in de competentie van *Sociale Verzekeringsbank* (SVB). In Nederland is het voor de verkrijging

50 Het Nederlandse pensioensysteem, Een overzicht van de belangrijke aspecten; Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen en Stichting voor Ondernemingspensioeninfo

51 PENSIOENSYSTEEM. *Monetos* [online]. [gedownload. 2013-03-11]. Zie link: <http://www.monetos.nl/pensioen/>

52 Het minimumloon is per 1 januari 2013 van 1456,20 euro naar 1469,40 euro per maand gestegen.

Minimumloon januari 2013. *Rijksoverheid* [online]. 2012 [gedownload. 2013-03-12]. Zie link: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2012/10/19/minimumloon-januari-2013.html>

van AOW-premie belangrijk of men gehuwd, ongehuwd of samenwonend⁵³ is. Zoals we in het artikel over de historie van de pensioenen konden lezen is de hoogte van de AOW-premie aan het wettelijk minimumloon gekoppeld. Iedereen ouder dan 65 jaar die getrouwd of ongetrouwd is en samenwoont met iemand, krijgt samen met zijn of haar partner een bedrag ter hoogte van 100 procent van het minimumloon (elke persoon krijgt 50 procent van het minimumloon). Een alleenstaande bewoner krijgt een bedrag dat 70 procent van het minimumloon bedraagt en alleenstaande ouders ontvangen 90 procent als pensioenuitkering.

Deze regeling geldt alleen voor werknemers want zelfstandigen hebben eigen pensioenregeling. Bepaalde beroepen moeten verplicht aan een beroepspensioenregeling deelnemen. Er bestaat geen minimumleeftijd voor zelfstandigen aan het ingaan met het pensioen, maar wel een maximumleeftijd van zeventig jaar. De AOW-uitkering bedraagt voor iedereen 70 procent van het laatstverdiend salaris.

Als men bij een van de gemeentehuizen in Nederland ingeschreven is, krijgt hij of zij zes maanden voor zijn of haar 65 (eigenlijk vanaf 1 januari 2013 voor 65 jaar en een maand) leeftijd automatisch de AOW-aanvraag. De uitvoering van de AOW-pensioenen is in de handen van de Sociale Verzekeringsbank.

In 2011 kregen ruim drie miljoen gepensioneerden ongeveer 30 miljard aan AOW. In 2020 zal dat door de vergrijzing van de bevolking 4 miljoen zijn.

53 Hier maakt de Nederlandse wet geen verschil of de samenwonenden partners (allebei ouder dan 65 jaar) een liefdesrelatie hebben of alleen gewoon vrienden zijn.

4.3 Tweede pijler

Het wettelijke pensioen is vaak lager dan het laatst verdiende loon, daarom is belangrijk ook de andere middelen voor de ouderdom te bezorgen. Naast het AOW-pensioen bestaat er in het Nederlandse pensioenstelsel ook een aanvullend pensioen (of collectief bedrijfspensioen). Het aanvullende pensioen is wettelijk niet verplicht, maar een werkgever kan de plicht van de verzekering bij de CAO sluiten. Volgens de Europese Unie „een bedrijfsregeling is een pensioenregeling waarbij de toegang afhankelijk is van een betrekking of een beroepsmatige relatie tussen de deelnemer en de entiteit die de regeling heeft opgezet (de sponsor van de regeling). Bedrijfsregelingen kunnen worden opgezet door werkgevers of groepen werkgevers (bijv. brancheorganisaties) of vakbonden of beroepsverenigingen, samen of afzonderlijk, of door zelfstandigen.“⁵⁴ Het aanvullende pensioen kan bij een pensioenfonds of bij een verzekeraar worden ondergebracht en elke werkgever (als de tussenpersoon) kan zelf kiezen, welke variante hij of zij wil kiezen, maar meestal kiezen zij de pensioenfondsen. De overeenkomst tussen werkgever en werknemer moet aan de voorwaarden van de Pensioenwet⁵⁵ voldoen. Volgens het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kan de werkgever de werknemer betere voorwaarden aanbieden maar niet mindere voorwaarden. Volgens de Pensioenwet moet elke werkgever zijn of haar werknemers op de leeftijd van 21 jaar of ouder deelname aan het pensioenfonds aanbieden. Het pensioengeld wordt door pensioenfondsen beheerd want pensioenfondsen en bedrijven moeten wettelijk gescheiden zijn. In meeste gevallen is de pensioenregeling aan het arbeidscontract gekoppeld.

54 Europese Commissie; “Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels”; Brussel, 7 juli 2010, COM(2010); pagina 22.

55 Pensioenwet bevat ook een plicht de Nederlandse burgers over de pensioenregeling goed te informeren. Dit zal de mensen helpen om over hun pensioen goed na te denken en de juiste keuze te maken. Mensen ontvangen ook jaarlijks pensioenoverzicht.

De eerste pijler is via de omslag⁵⁶ opgebouwd en de tweede pijler wordt door de kapitaaldekking gefinancierd: „het opgebouwde pensioen is het resultaat van de kapitalisatie van de pensioenbijdragen die door de werkgever en/of de werknemer/zelfstandige worden gestort.“⁵⁷ De financiering van de tweede pijler gebeurt collectief. Het bedrijfspensioen wordt door de werkgever of werknemer zelf betaald en bedraagt ongeveer 16 procent van het bruto inkomen.

In Nederland is heel opvallend hoeveel mensen voor de Tweede Wereldoorlog in de tweede pijler zaten en hoeveel mensen er nu in zitten. In het jaar 1938 viel alleen acht procent van de werknemers onder het pensioenfonds. Het aantal mensen steeg na de Tweede Wereldoorlog want vele werknemers hadden de deelname aan de tweede pijler in hun arbeidsovereenkomsten verplicht. Hiermee bestaat in Nederland een traditie om in de tweede pijler deel te nemen en hiermee was volgens de OECD in 2011 de deelname van 91 procent.⁵⁸ „Het laatste voorbehoud maakt dat er geen sprake is van wettelijke pensioenplicht, maar het komt er wel dichtbij.“⁵⁹

De uitkering in de tweede pijler gebeurt door twee systemen – het *minimumloon* en het *eindloon*.

Bij het eindloon is het pensioen op het laatst verdiende salaris gebaseerd.

56 Anders ook het reparatie principe. Zie hoofdstuk 3

57 De 4 pijlers van het pensioensysteem. *BPN Paribas Fortis: Private banking* [online]. [gedownload. 2013-03-17]. Zie link: <https://www.bnpparibasfortis.be/portal/start.asp>

58 De eerste pijler financieert circa 50 procent van de totale pensioenen, de tweede pijler circa 45 procent, en de derde pijler circa 5 procent.

Wikipedia [online]. [gedownload 31-03-2013]. Pensioenfonds. Zie link <<http://nl.wikipedia.org/wiki/Pensioenfonds>>

59 VAN DER VELDEN, Sjaak. Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland. *Spanning: 65 blijft 65* [online]. september 2009, jaargang. 11, nr. 8 [gedownload. 2013-01-20]. Zie link: http://www.sp.nl/nieuws/spanning/200908/spanning_sep2009.pdf. p. 7

Als het salaris verhoogd wordt gaat ook het pensioen omhoog. Deze regeling is gunstiger voor mensen die de grotere salarissen hebben. Dit wordt in Nederland zogenaamde *backservice* genoemd.

Bij het middelloon is het pensioen op het gemiddeld verdiende salaris gebaseerd. Bij verhoging of reductie van de salarissen wordt het pensioen niet aan de wijzigingen aangepast.

De pensioenfondsen gaan van het eindloon naar het middelloon over omdat dat niet afhankelijk van de ontwikkelingen van inkomens is en daarom is het voor werknemers voordeliger. Volgens de *Jaarverslag en slotwet ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*⁶⁰ uit 2011 heeft in 2011 91,2 procent van deelnemers van de pensioenregeling een uitkering op het middelloon gebaseerd en 0,9 procent op het eindloon. (Ter vergelijking: in 2002 had 54 procent van deelnemers een pensioen op het eindloon gebaseerd en in 2008 was dat alleen 1,3 procent.⁶¹) Er bestaat ook derde mogelijkheid en dat is een combinatie van beide: „uitgangspunt is het eindloon, maar salarisverhogingen tellen na een bepaalde leeftijd niet meer mee voor het pensioen. Deze aftopping heet de *gematigde eindloonregeling*.”⁶²

4.4 Derde pijler

De derde pijler, een individuele verzekering, is in Nederland vrijwillig en wordt vooral door zelfstandigen gebruikt (die niet in de tweede pijler verzekerd

60 Jaarverslag en slotwet ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2011. *Rijksoverheid: Rijksbegroting* [online]. 2012, č. 6 [gedownload. 2013-03-18]. Zie link: <http://www.rijksbegroting.nl/2011/kamerstukken,2012/6/18/kst171389.html>

61 MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID. *Het Nederlandse pensioenstelsel*. Den Haag, 2009, pagina 25

62 Het Nederlandse pensioenstelsel; 2009 Den Haag; pagina 13

zijn). De mensen kunnen bij een verzekeraar verzekerd worden en dat via bijvoorbeeld lijfrenteverzekering of levensverzekering. Vroeger konden de Nederlandse burgers in de derde pijler op de manier van levensloopregeling⁶³ en spaarloonregeling sparen. Vanaf 1 januari 2013 werden deze twee samengevoegd in het vitaliteitssparen. Maar mensen kunnen ook op andere manier sparen en dat in de vorm van aandelen, onroerend goederen, beleggingsmogelijkheden en andere.

4.5 Pensioenfondsen in Nederland

„Een pensioenfonds is een organisatie die zich ten doel stelt om volgens een pensioenregeling na pensionering uitkeringen (pensioen) te doen aan deelnemers aan het fonds, die daartegenover, gedurende hun werkzame leven, pensioenpremie hebben betaald.“⁶⁴

Het toezicht op de pensioenfondsen berust bij De Nederlandse Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). De DNB controleert de eisen die in de Pensioenwet gesteld zijn en de financiële positie van de fondsen. De AFM controleert het gedrag van pensioenfondsen.

4.5.1 In Nederland bestaan volgende pensioenuitvoerders:⁶⁵

- *Ondernemingspensioenfondsen* – deelneming aan deze fondsen is

⁶³ Mensen sparen jaarlijk 12 procent van hun inkomen. Het geld kunnen zij later voor bijvoorbeeld vrije tijd gebruiken om met werk vroeger te stoppen.

⁶⁴ Wikipedia [online]. [gedownload 31-03-2013]. Pensioenfondsen. Zie link <<http://nl.wikipedia.org/wiki/Pensioenfondsen>>

⁶⁵ Adviesgroep CombiNed [online]. [gedownload 31-03-2013]. Welke soorten pensioenfondsen zijn er? Zie link <<http://www.combined.nl/index.php?paginaID=112>>

ongeveer 12%. Het fonds werd speciaal voor een onderneming of instelling opgericht. De voorbeelden zijn Heineken Pensioenfonds of AHOLD Pensioenfonds. Elke fonds moet van de onderneming strikt gescheiden worden.

- *Bedrijfstakpensioenfondsen* – 76 procent deelnemers. De fondsen werden voor bedrijven in een bepaalde sector opgericht. De fondsen kunnen binnen het aanvullende pensioen verplicht of onverplicht zijn. Het voorbeeld van een bedrijfstakpensioenfonds kan het ABP-pensioenfonds (Pensioenfonds voor overheid en onderwijs; verplichte deelname) zijn dat voor de ambtenaren is, of het Spoorwegpensioenfonds (niet-verplicht) of het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Metalektro (verplicht).

- *Beroepspensioenfondsen* – deelname van 0,5 procent. De fondsen werden vooral voor specifieke beroepsgroepen opgericht als advocaten, bakkersbedrijven, horeca, tandartsen of huisartsen.

- *Verzekeraars* – deelname van 11,5 procent.

Zoals hierboven al is gezegd, hebben de pensioenfondsen in Nederland traditie en daarom is het aantal pensioenfondsen ook groot. De volgende tabel toont het aantal pensioenfondsen in Nederland:

Het kwartaal	2012 Q3	2012 Q4
Bedrijfspensioenfondsen verplicht	63	62
Bedrijfspensioenfondsen niet verplicht	12	12
Ondernemingspensioenfondsen	330	323

Ondernemingsspaarfondsen	4	4
Beroepspensioenfondsen	12	12
Speciale wetgeving	1	1
Totaal	422	414

DNB: Onder toezicht staande pensioenfondsen. Data per 07-01-2013 ⁶⁶

66 Register. *De Nederlandse Bank* [online]. [gedownload. 2013-03-18]. Zie link: <http://www.statistics.dnb.nl/index.cgi?lang=nl&todo=PenReg>

5. Pensioen in Tsjechië

De situatie met het pensioensysteem is dezelfde zowel in Nederland als in Tsjechië. Ook in Tsjechië bestaat er een pensioensysteem met drie pijlers. Een verschil hier is dat in Tsjechië het drie-pijler-systeem pas vanaf 1 januari 2013 bestaat, dat betekent dat er relatief jong is. Tsjechië was een van de postcommunistische landen die geen tweede pijler hebben gehad⁶⁷. Ook voor de Tsjechische economie waren de pensioenen een belasting⁶⁸ want de demografische situatie is hier dezelfde als in de rest van de wereld, wat betekent dat het aantal oude mensen steeds stijgt. In Tsjechië waren er in 2012 2,87 miljoen gepensioneerd⁶⁹.

In Tsjechië geldt het zogenaamde PAYG-systeem (Pay As You Go)⁷⁰ dat een doorlopend betaald stelsel is. Het hoofdprincipe van het stelsel is dat mensen hun geld in het systeem van sociale verzekering betalen en daarna worden de pensioenen eruit aan oude mensen uitgekeerd. Het systeem is op de solidariteit tussen de generaties gebaseerd. Jongere mensen die economisch actief zijn zorgen ervoor dat hun ouders en grootouders een waardig leven tijdens hun oude dag kunnen leven. De tweede solidariteit is solidariteit

67 Volgens de Ministerie van Sociale Zaken en Werkelijkheid hebben de andere oud-kommunistische landen als Bulgarië, Croatië, Estonië, Hongarije of Letland, Polen of Slowakije al vroeger het drie pijler pensioensysteem.

MPSV:CZ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online] [gedownload 27-03-2013] Zie link <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10646/co_jste_mozna_nevedeli.pdf>

68 In 2011 betaalde de Tsjechische overheid 359,1 miljard aan de pensioenen, maar uit de sociaal verzekering kreeg alleen 319,5 miljard.

Důchodová reforma.cz [online] [gedownload 30-03-2013]. Neudržitelny I.pilíř důchodového systému. Zie link <<http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/neudrzitelny-i-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu/>>

69 MoneyMAG; [online] [gedownload 30-03-2013] Zie link <<http://duchody-penze.moneymag.cz/1061-pocet-duchodcu-vzrostl-o-54-tisic-na-soucasnych-2-87-milionu/>>

70 JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1 ; pagina 39

tussen mensen met hogere salarissen en mensen met lagere inkomens want de pensioenuitkering is niet of bijna niet van de inkomens afhankelijk. Dat betekent dat de hoogte van de uitkering omgekeerd evenredig aan de hoogte van het inkomen is. Maar PAYG heeft ook het nadeel. Het systeem is te afhankelijk van de werkende mensen. En we al in de vorige hoofdstukken konden lezen, wordt het aantal werkenden steeds kleiner. In Tsjechië kunnen twee voorbeelden genoemd worden. In 2007 werkten 2,48 arbeiders voor één bejaarde en in 2012 was het getal nog kleiner en het was „alleen“ 2,11 arbeiders.⁷¹ Als we naar deze periode van 5 jaar kijken zien we een groot verschil.

5.1 Hervormingen in het Tsjechische pensioen

Na de val van het communistische regime in 1989 was in Tsjechië na de lange periode eindelijk tijd voor de hervormingen in de pensioensector die al lang werden verwacht. Er werd veel over de hervormingen gesproken, maar de overheid kon geen gemeenschappelijke stem vinden. Het Tsjechische pensioensysteem werd voor mensen met hogere salarissen nadelig want zij kregen vaak lagere pensioenuitkering dan mensen met lagere salarissen.

In 2004 ontstond in Tsjechië het twee pijler systeem. De tweede pijler was de privé verzekering met een premie van de staat. Per 1 januari 2013 werd deze verzekering in een derde pijler getransformeerd.

Tot 31 december 1995 was de pensioenleeftijd voor mannen 60 jaar en voor vrouwen tussen 53 en 57 jaar op basis van het aantal opgevoede kinderen. Maar per 1 januari 1996 begon een nieuwe wet gelden en de grens voor de pensioenleeftijd werd verschoven. Mensen die de pensioenleeftijd

71 FinExpert.cz; [online] [gedownload 30-03-2013]; Zie link <<http://finexpert.e15.cz/na-jednoho-duchodce-nyni-prispiva-172-poplatniku>>

tussen de jaren 1996 en 2012 bereiken moeten de grens met twee maanden bij mannen en vier maanden bij vrouwen per jaar verschoven.

De latere hervormingen benoemden de Tsjechische politici als „kleine hervorming“ en „grote hervorming“.

De „kleine hervorming“ geldt vanaf 1 januari 2012. De Tsjechische overheid besliste dat mensen na het jaar 1965 geboren pas op de leeftijd van 65 jaar met pensioen kunnen gaan en mensen die na het jaar 1977 geboren zijn kunnen met hun 67e met pensioen gaan. Voor jongere mensen zal de pensioenleeftijd met twee maanden per jaar worden verhoogd. (Voorbeeld: In het geval dat iemand in 2012 geboren is is hier een mogelijk dat hij of zij met zijn of haar 73e jaar met het pensioen gaat⁷²). De Tsjechische politieke partijen gebruiken dit tijdens de verkiezingen uit hun eigen belang om de nieuwe kiezers aan te trekken.

In de „grote hervorming“ werd de tweede pijler in het Tsjechische pensioensysteem betrokken. De „kleine hervorming“ geldt voor elke burger, maar de tweede pijler is alleen voor mensen die beslissen om aan de tweede pijler deel te nemen. Het principe van de tweede pijler is dat een deel van geld uit het staatspensioen naar het privé-pensioen wordt overgemaakt. Tot 2013 waren er in Tsjechië alleen de eerste (PAYG-systeem) en de derde (vrijwillige privé pensioenverzekering) pijler. Vanaf 1 januari 2013 bestaat ook in Tsjechië het drie pijler systeem.

Over de hervormingen zal ik nog verder in elke pijler spreken.

5.2 Eerste pijler

⁷² JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1; pagina 60

Zoals al vroeger is gezegd, is de eerste pijler in de vorm van een PAYG-systeem. Dit is de basis van Tsjechisch pensioensysteem en na 2013 veranderde dit bijna niet. De eerste pijler wordt door de Tsjechische Dienst van Sociale Voorzieningen (voor sommige groepen van werknemer door Ministerie van Binnenlandse Zaken of Ministerie van Justitie) gevoerd. De deelneming in de eerste pijler is voor iedereen verplicht. Het pensioensysteem wordt door de bijdragen van de economisch actieve mensen (werkgevers en ook zelfstandigen) met een wettelijke pensioenverzekering gefinancierd. In het kort, de staat neemt geld uit verzekeringen op die hij daarna verdeelt tussen de oude burgers.

Om het pensioen in Tsjechië te krijgen moet men aan twee voorwaarden voldoen. De eerste voorwaarde is leeftijd en de tweede is de tijd van de verzekering. De leeftijd is voor iedereen individueel en wordt volgens de voorschriften bepaald. Het geslacht van de oude mensen is bij de bepaling van de pensioenleeftijd bindend en is bij elk geslacht verschillend. De bepaling van pensioenleeftijd in Tsjechië is vanwege de hervormingen veel moeilijker dan in Nederland want er bestaan vele regels voor. Daarom bestaan in Tsjechië zogenaamde „Leeftijd calculator“. Op de internet pagina van Ministerie van Sociale Zaken en Werkelijkheid kan iedere Tsjechische burger zijn pensioenleeftijd zelf berekenen.

In het algemeen bestaan er drie groepen van bepaling van pensioenleeftijd. Volgens de Ministerie van Sociale Zaken en Werkelijkheid gaan in de eerste groep mannen die voor 1936 geboren zijn met het pensioen in de leeftijd 60 jaar. Vrouwen hebben de pensioenleeftijd tussen 53 en 57 jaar. Maar een belangrijke factor bij vrouwen is ook het aantal opgevoede kinderen. De tweede groep zijn mensen die tussen 1936 en 1977 geboren zijn. De kinderen spelen steeds belangrijke rol bij bepaling van pensioenleeftijd bij vrouwen. (Minder kinderen = later met pensioen gaan) De pensioenleeftijd wordt bij deze groep door de tabel bepaald:

Pensioenleeftijd voor mensen tot 1983 geboren:

rok narodzeni	muži	ženy	ženy s jedním dítětem	ženy se dvěma dětmi	ženy se třemi až čtyřmi dětmi	ženy s pěti dětmi
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r
1978	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m
1979	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m
1980	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m
1981	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m
1982	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m
1983	68r	68r	68r	68r	68r	68r

Bron: E15.cz⁷³

73 Do důchodu se bude chodit čím dál později. Odpor Senátu byl marný. E15.cz [online]. 2011 [gedownload. 2013-04-20]. Zie link: <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/do-duchodu-se-bude-chodit-cim-dal-pozdeji-odpor-senatu-byl-marny-665629>

1984	68r+2m	68r+2m	68r+2m	68r+2m	68r+2m	68r+2m
1985	68r+4m	68r+4m	68r+4m	68r+4m	68r+4m	68r+4m
1986	68r+6m	68r+6m	68r+6m	68r+6m	68r+6m	68r+6m
1987	68r+8m	68r+8m	68r+8m	68r+8m	68r+8m	68r+8m
1988	68r+10m	68r+10m	68r+10m	68r+10m	68r+10m	68r+10m
1989	69r	69r	69r	69r	69r	69r
1990	69r+2m	69r+2m	69r+2m	69r+2m	69r+2m	69r+2m
1991	69r+4m	69r+4m	69r+4m	69r+4m	69r+4m	69r+4m
1992	69r+6m	69r+6m	69r+6m	69r+6m	69r+6m	69r+6m
1993	69r+8m	69r+8m	69r+8m	69r+8m	69r+8m	69r+8m
1994	69r+10m	69r+10m	69r+10m	69r+10m	69r+10m	69r+10m
1995	70r	70r	70r	70r	70r	70r
1996	70r+2m	70r+2m	70r+2m	70r+2m	70r+2m	70r+2m
1997	70r+4m	70r+4m	70r+4m	70r+4m	70r+4m	70r+4m
1998	70r+6m	70r+6m	70r+6m	70r+6m	70r+6m	70r+6m
1999	70r+8m	70r+8m	70r+8m	70r+8m	70r+8m	70r+8m
2000	70r+10m	70r+10m	70r+10m	70r+10m	70r+10m	70r+10m
2001	71r	71r	71r	71r	71r	71r
2002	71r+2m	71r+2m	71r+2m	71r+2m	71r+2m	71r+2m
2003	71r+4m	71r+4m	71r+4m	71r+4m	71r+4m	71r+4m
2004	71r+6m	71r+6m	71r+6m	71r+6m	71r+6m	71r+6m
2005	71r+8m	71r+8m	71r+8m	71r+8m	71r+8m	71r+8m
2006	71r+10m	71r+10m	71r+10m	71r+10m	71r+10m	71r+10m
2007	72r	72r	72r	72r	72r	72r
2008	72r+2m	72r+2m	72r+2m	72r+2m	72r+2m	72r+2m
2009	72r+4m	72r+4m	72r+4m	72r+4m	72r+4m	72r+4m
2010	72r+6m	72r+6m	72r+6m	72r+6m	72r+6m	72r+6m
2011	72r+8m	72r+8m	72r+8m	72r+8m	72r+8m	72r+8m
2012	73	73	73	73	73	73

Pensioenleeftijd voor mensen tot 2012 geboren:

Bron: E15.cz⁷⁴

74 Do důchodu se bude chodit čím dál později. Odpor Senátu byl marný. E15.cz [online]. 2011 [gedownload. 2013-04-20]. Zie link: <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/do-duchodu-se-bude-chodit-cim-dal-pozdeji-odpor-senatu-byl-marny-665629>

Bij de verzekerden die na het jaar 1977 geboren zijn wordt de leeftijd volgens de vergelijking bepaald: tot 67 jaar wordt het aantal maanden doorberekend die met het dubbele verschil tussen het geboortjaar en het jaar 1977 correspondeert.⁷⁵ Vandaag geldt de regel over de kinderen niet meer. Volgens vele meningen was deze regel discriminerend omdat het aantal kinderen een persoonlijke keuze van elke vrouw is.⁷⁶

Volgens de Tsjechische regering is een van de noodzaken dat de pensioenleeftijd voor vrouwen en voor mannen gelijk zal zijn. Dit zal in 2041 gebeuren en de grens zal 66 jaar zijn.⁷⁷

De pensioenleeftijd werd in de laatste tijd aanmerkelijk verhoogd. Als voorbeeld kan een vrouw met twee opgevoede kinderen gelden die in 1995 met haar 55e jaar met pensioen ging, in 2015 gaat ze op haar 60^e jaar en in 2030 zal ze op 65 jaar en 10 maanden met pensioen gaan in 2044 zelfs op de leeftijd van 67 jaar. In Tsjechië bestaat geen bovengrens van de pensioenleeftijd.⁷⁸

De tweede voorwaarde om pensioen te krijgen is de verzekering, of eigenlijk de tijd van verzekering. In Tsjechië bestaan twee soorten verzekering en dat zijn sociale verzekering en pensioenverzekering. Deze twee verzekeringen zijn eigenlijk gelijk omdat de sociale verzekering voor werkgevers en werknemers is maar de pensioenverzekering is alleen voor alleenstaanden bestemd. De sociale verzekering bestaat uit drie delen en het bedrag die aan het pensioen gaat is het grootste (28 procent), daarna is dat het bedrag dat

75 Sommige Tsjechische politieke partijen hebben in hun verkiezingscampagne de beperking van deze bovengrens. Tot nu waren dat alleen beloften om de kiezers aan te trekken.

76 JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1; pagina 41

77 JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1; pagina 73

78 Finance.cz [online]. [gedownload 30-03-2013]. Ženy už do důchodu dříve nepůjdou. Důchodový věk se sjednotí. Zie link <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/303001-zeny-do-duchodu-uz-drive-nepujdou-duchodovy-vek-se-sjednoti/>>

naar de werkloosheidpolitiek (1,2 procent) gaat en het derde deel dat naar het ziekengeld (2,3 procent) gaat. De werknemers betalen verplichte bijdragen op basis van de pensioenverzekering ter hoogte van 6,5 procent van hun bruto inkomen en de werkgever betaalt de volgende 21,5 procent van het bruto inkomen van de werknemers (in totaal 28 procent). Zelfstandigen betalen 28 procent van hun inkomen. De pensioenverzekering voor zelfstandigen heeft twee delen en het ziekengeld deel is vrijwillig. Met de verhoging van de leeftijd kwam ook de tijd aan wanneer de periode van verzekering moest verlengd worden. Tot 2010 moesten de burgers de verzekering 25 jaar betalen om de pensioenuitkering te krijgen. Vanaf 2010 werd de periode van verzekering met één jaar verhoogd. Dat betekent dat iedereen die in 2018 en later met het pensioen wil gaan moet ten minste 35 jaar verzekerd zijn.⁷⁹

De pensioenuitkering is ook niet zo eenduidig als in Nederland. De hoogte van de uitkering is ook voor elke gepensioneerde individueel en bestaat uit twee delen, de basis afmeting en de procentuele afmeting. De basis afmeting is op het middelloon gebaseerd en bedraagt 9 procent van het middelloon. Met elke verzekerd jaar bouwt men het pensioen met 1,5 procent op (procentuele afmeting).

In Tsjechië spreekt men over een gemiddelde pensioenuitkering. Per april 2012 was volgens de Ministerie van Sociale Zaken en Arbeid de gemiddelde pensioenuitkering 10 740 CZK.⁸⁰

79 Dit is niet een groote wijziging want vandaag is in Tsjechië normaal dat mensen na 40 of 42 jaar verzekering met het pensioen gaan.

JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1; pagina 53

80 Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [gedownload 30-03-2013]. Průměrný důchod je 10740 korun (Právo). Zie link <<http://www.mpsv.cz/cs/12848>>

5.3 Tweede pijler

De tweede pijler of het zogenaamde aanvullende pensioen is in Tsjechië nieuw. De tweede pijler wordt in Tsjechië ook het „*pensioensparen*“ genoemd, dat betekent dat men zelf voor zijn of haar pensioen moet zorgen en sparen. Iedereen die aan de tweede pijler wil deelnemen, moet zelf het initiatief nemen en zich zelf in de tweede pijler aanmelden. Terwijl het aanvullende pensioen niet verplicht is, is de deelneming in de tweede pijler na eerste aanmelding wel verplicht en de deelnemer kan nooit uit de pijler uitstappen (dit is voor het behoud van de systeemstabiliteit nodig). De deelnemer blijft in de tweede pijler tot het pensioen.

In de tweede pijler kan men slechts op de leeftijd van 18 tot 35 jaar ingaan. Later is dat niet mogelijk. Want hoe vroeger men begint te sparen en een lid in de tweede pijler is, des te meer geld hij met het pensioen krijgt. De andere voorwaarde is dat de deelnemer op de arbeidsmarkt actief moet zijn.

Volgens de regering is de deelneming vrijwillig en op zogenaamde *opt-out principe*⁸¹ gebaseerd. De opt-out principe betekent dat een deel van de sociale verzekering in de privé-fondsen overgaat. Elke Tsjechische werkende burger betaalt 28 procent van het inkomen aan de sociale verzekering. Maar in het geval dat hij of zij in de tweede pijler is, betaalt hij of zij alleen 25 procent en de overige 3 procent gaan in de privé-fondsen. De deelnemer moet nog 2 procent uit „eigen zak halen“.⁸² Het geld gaat op de privé bankrekening bij een pensioenfonds. In de tweede pijler bouwt men het „staatspensioen“ alleen met 1,2 procent op.

Deze pijler heeft twee fases. Tijdens de eerste fase moet elke deelnemer

81 Důchodová reforma – změny 2012 [online]. [gedownload 30-03-2013] Zie link <<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/72>>

82 Důchodová reforma – změny 2012 [online]. [gedownload 30-03-2013]. Důchodová reforma – základní fakta. Zie link <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/72>

zijn of haar geld in de pensioenmaatschappij met een speciale licentie van Tsjechische Centrale Bank (ČNB) storten. De taak van deze maatschappij is voor het geld van de deelnemers te zorgen, het te besturen en op te waarderen. Elk deelnemer zal haar of zijn geld in zogenaamde pensioenfondsen hebben. De uitkeringsfase zal de taak van de levensverzekering maatschappij zijn. Het geld zal uit de pensioenfondsen aan de deelnemers uitgekeerd worden. De tweede pijler is een *aanvullend pensioen* en daarom heeft gelijke voorwaarden voor uitkering als de eerste pijler. Als men de pensioenleeftijd bereikt krijgt men de uitkering van de staat en ook uit het fonds, maar niet vroeger.

De tweede pijler is in Tsjechië nog jong daarom weten we nog niet de exacte gegevens. Volgens de definities zal iemand die een lid in de tweede pijler is, het pensioen hoger hebben. Maar dat kan hem vandaag niemand garanderen. Niemand weet hoe de economische situatie over enkele jaren eruit zal zien. Met de deelname in de tweede pijler kan men zich alleen tegen het risico van lage pensioenen verzekeren en hoeft niet alleen op een bron van inkomsten afgaan. Het is ook belangrijk een goed fonds te kiezen.

Volgens de gegevens van ČT (Tsjechische televisie)⁸³ waren per 30 januari 2013 in de tweede pijler 4624 deelnemers. Per 22 maart hadden de pensioenfondsen al ongeveer 20 000 deelnemers.

In het heden kan men verwachten dat de tweede pijler vooral voor mensen met hoge of gemiddelde inkomens voordelig kan zijn. Volgens Minister-president Petr Nečas zal het aanvullende pensioen voor mensen met inkomens vanaf 20 000 CZK voordelig zijn.⁸⁴ Volgens de vroegere schattingen van

83 Česká televize [online]. [gedownload 30-03-2013]. Nejasný druhý pilíř. Zájem je i není, informace jsou i nejsou. Zie link <<http://www.ceskatelevize.cz:8001/ct24/ekonomika/213065-nejasny-druhy-pilir-zajem-je-i-neni-informace-jsou-i-nejsou/>>

84 DuchodovaReforma.cz [online]. [gedownload 30-03-2013]. II. Pilíř budoucích českých důchodů. Zie link <<http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojsteni/ii-pilir-budoucich-ceskych-duchodcu/>>

minister-president Nečas kon de tweede pijler voor de helft van Tsjechische bevolking geschikt zijn. Maar volgens de nieuwere onderzoeken is het aantal veel lager en dat onder de tien procent van Tsjechische burgers.^{85 86}

5.4 Derde pijler

Onder het begrip "derde pijler" kunnen we de privé pensioenverzekering vinden. Ter herhaling, de privé pensioenverzekering bestaat al langere tijd in Tsjechië en viel tot 2012 onder de tweede pijler. In deze pijler kan iedereen in een speciaal pensioenfonds op zijn of haar pensioen uit eigen middelen zelf sparen. De staat droeg voor elke deelnemer een extra premie bij en gaf ook belastingvoordeel. Vanaf 2013 werd de verzekering in de derde pijler veranderd. Uit de pensioenfondsen ontstonden getransformeerde pensioenfondsen en andere nieuwe fondsen (over de fondsen verder). De deelnemers kunnen zelf kiezen of zij bij de oude (nu getransformeerde fondsen) fondsen willen blijven of zij voor één van de nieuwe fondsen beslissen. De „nieuwe“ fondsen behouden de staatspremie (in aangepaste hoogte; iedereen die maandelijks 300 CZK ⁸⁷ of meer in het fonds stort, krijgt deze premie), belastingfaciliteiten en ook de mogelijke premie van werkgever. De

85 Sommige politiek partijen zijn tegen de tweede pijler. Bijvoorbeeld ČSSD (De Tsjechische Sociaaldemocratische Partij) wil na hun overwinning in de verkiezingen in 2014 de tweede pijler opheffen. Deze partij heeft ook eigen internet pagina's gemaakt met een naam "Stap niet in de tweede pijler."

Nevstupujte do druhého pilíře [online]. [gedownload 30-03-2013]. Zie link <<http://www.nevstupujtedodruhehopilire.cz/>>

86 Česká televize [online]. [gedownload 30-03-2013]. Vláda a penzijní fondy veřejnosti zdůrazní na co je druhý pilíř dobrý. Zie link <<http://www.ceskatelivize.cz/ct24/ekonomika/206569-vlada-a-penzijni-fondy-verejnosti-zdurazni-na-co-je-druhy-pilir-dobry/>>

87 Důchodová reforma – změny 2012 [online]. [gedownload 31-03-2013]. Státní příspěvek a jeho změna. Zie link <<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/80>>

staatspremie is alleen het voordeel van de derde pijler en daarom is dit voor vele mensen meer geschikt dan de tweede pijler.⁸⁸ Deze werkelijkheid blijkt ook uit de statistieken. Volgens de Ministerie van Sociale Zaken en Werkelijkheid hebben heden ongeveer 4,5 miljoen mensen een privé pensioenverzekering.⁸⁹ De deelnemer kan tussen de fondsen overstappen. Het voordeel van de privé verzekering is de lage belastingen.

De uitkering heeft echter de andere voorwaarden dan die in de eerste en de tweede pijler. Daarom het andere voordeel van de derde pijler is, dat een cliënt kan het geld uit het fonds vroeger krijgen dan hij de pensioenleeftijd bereikt en dat gebeurt bij het invullen van de twee voorwaarden. Hij of zij moet ten minsten 60 maanden (5 jaar) sparen en moet minimaal 60 jaar oud zijn. Daarna kan hij het hele bedrag ophalen of regelmatig als een extra pensioenuitkering ophalen.

De ČNB ⁹⁰ houdt toezicht op de bescherming van de middelen van de cliënten.

5.5 Pensioenfondsen

Volgens de Ministerie van financiën⁹¹ bestond er in Tsjechië per 6-03-2013

88 De hoogste staatspremie betaalt staat bij de storting van 1000 CZK in een pensioenfonds. Dat betekent dat (in de economische situatie die nu is) men na 20 jaar sparen op zijn fonds 400 000 CZK zal hebben, na 30 jaar sparen 800 000 CZK en na 40 jaar zelfs 1,3 miljoen Tsjechische kronen.

SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7. ; pagina 13

89 Důchodová reforma – změny 2012 [online]. [gedownload 31-03-2013]. Co se změní od roku 2013. Zie link <<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/81>>

90 Tsjechische Nationale Bank

91 Ministerstvo financí České republiky [online]. [gedownload 07-04-2013]. Aktuálně působí

11 pensioenfondsen.

Soorten van nieuwe pensioenfondsen: ⁹²

Conservatieve fondsen – geld van de deelnemers zal in de obligaties geïnvesteerd worden. De fondsen zijn geschikt voor iedereen die zonder risico wil sparen.

Gesloten fondsen – opbrengsten uit dit fonds zijn meer wisselend. Maar de winsten kunnen hoger zijn dan bij de conservatieve fondsen want enkele jaren kunnen ook verliesgevend zijn. Geld zal ook in de obligaties geïnvesteerd worden, maar er kan ook bijvoorbeeld 30 procent uit het bedrag in de aandelen of in de onroerend goederen geïnvesteerd worden.

Dynamische fondsen – deze strategie brengt op de lange duur de beste resultaten. Het geld wordt op de aandelenmarkten of in de onroerend goederen geïnvesteerd. Dit is de meest gevaarlijke strategie, maar de winsten zijn de hoogste van alle drie fondsen.

penzijní společnosti v ČR. Zie link
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/pp_p_fondy_27347.html>

92 DuchodovaReforma.cz [online]. [gedownload 31-03-2013]. III. Pilíř českého důchodového systému bude doplňkové penzijní spoření. Zie link
<<http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-prijizeni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplňkove-penzijni-sporeni/>>

6. Pensioen in België

Steeds hetzelfde thema. Ook in België moet de kwestie van de vergrijzing behandeld worden en daarom moet de regering een bezuinigingsbeleid aan de bevolking opleggen.

Uit „HR Factbook“⁹³ van Mercer blijkt, dat het aantal gepensioneerden van 18 procent in 2012 naar 20 procent in 2020 zal stijgen. Maar in dezelfde periode zal het aantal actief werkenden onder de bevolking van 65 procent naar 63 procent dalen. Volgens het Jaarverslag 2011 „het aantal gepensioneerden dat zowel ambtenaar, werknemer als zelfstandige zijn geweest steeg de voorbije vijf jaar⁹⁴ met 9,7 procent.“⁹⁵ "In 2000 waren er nog 4 actieven om het pensioen van 1 gepensioneerde te financieren. In 2020 zullen er dat slechts 3 zijn en in 2050 nog nauwelijks 2 actieven."⁹⁶ De wijzigingen zijn voor bijna heel Europa gemeenschappelijk, niet alleen voor België en door deze disproportie kunnen vele pensioenstelsels in de toekomst onder de druk gaan. Daarom zijn mensen in België (net al in de rest van Europa) van mening, dat het nodig is ouderen langer aan het werk te houden. Vandaag de dag is het ongewenst de pensioenen alleen via solidariteit te financieren. En ook Belgische regering is van mening dat de mensen meer verantwoordelijkheid moeten hebben en ook meer kansen moeten krijgen om tijdens de pensioenleeftijd iets extra's te verdienen.

93 Mercer [online]. [gedownload 30-03-2013]. Belgische pensioenstelsel onder druk. Zie link <<http://www.mercer.com/press-releases/vergrijzing-zet-pensioenstelsel-onder-druk>>

94 Tussen de jaren 2006 – 2011.

95 Portaal Belgium.be; Informatie en diensten van de overheid [online]. [gedownload 08-04-2013]. Jaarverslag 2011 van de Rijksdienst voor Pensioen Zie link <http://www.belgium.be/nl/nieuws/2012/news_jaarverslag_2011_rvp.jsp?referer=tcm:117-188059-64-a9>

96 FIDEA: Technisch fiscaal dossier: Aanvullende pensioenopbouw voor loontrekkenden [online]. 2011 [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: http://www.fidea.be/uploadedFiles/Makelaar_ZKO/Aanvullende%20pensioenopbouw%20voor%20loontrekkenden%20NL.pdf

6.1 Drie pijlersysteem

Net als in Nederland en Tsjechië bestaat ook in België het pensioensysteem uit drie pijlers. Dit systeem kent ook een zogenaamd pensioenstelsel.

6.1.1 Pensioenstelsel

Het pensioenstelsel moet de ouderdoms-, invaliditeits- en overlevingspensioenen dekken. Er bestaan drie stelsels, het eerste is voor werknemers, het tweede voor zelfstandigen en het derde voor ambtenaren. Gepensioneerden die bijdragen aan meer dan een van deze drie stelsels hebben betaald ontvangen een pensioen van het type "gemengde loopbaan".⁹⁷

6.1.2 Eerste pijler

Net als in de twee vorige landen vertegenwoordigt de eerste pijler het wettelijke pensioen. In België wordt het wettelijke pensioen *rustpensioen*⁹⁸ genoemd. Volgens de Belgische krant *De Standaard* „de eerste pijler van het pensioen is wat de meeste mensen nog steeds onder ‘het’ pensioen

97 België: Hët Pensioenstelsel in hoofdlijnen. [online]. [gedownload. 2013-04-10]. Zie link: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=5387&langId=nl>

98 Portaal Belgium.be; Informatie en diensten van de overheid [online]. [gedownload 08-04-2013]. Rustpensioen. Zie link <http://www.belgium.be/nl/werk/pensioen_en_einde_loopbaan/pensioen/regels/rustpensioen/>

verstaan.”⁹⁹ Voor mensen is „het“ pensioen het basisinkomen tijdens hun ouderdom en een garantie van de overheid om na het beëindigen van hun baan van het rustpensioen te kunnen genieten. Er bestaan verschillende pensioenvoorzieningen binnen de eerste pijler (het rustpensioen, het overlevingspensioen en het invaliditeitspensioen).

Deze pijler is op de sociale zekerheid en de belasting gebouwd en alle werknemers, zelfstandigen en ambtenaren zijn verplicht erbij aangesloten. De financiering van de sociale zekerheid gebeurt verschillend voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. De bijdragen worden aan de Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid betaald. In totaal betalen werknemers 13,07 procent van het brutoloon waarvan 7,5 procent aan het pensioen gaat. De totale bijdragen van zelfstandigen bedragen 24,77 procent waarvan 8,86% van het brutoloon voor het pensioen wordt betaald.¹⁰⁰

In België wordt de eerste pijler door het zogenaamde reparatiestelsel (net als in Tsjechië anders ook PAYG-systeem genoemd) gefinancierd. Het wettelijke pensioenbedrag wordt op basis van het beroep (via het bovengenoemde pensioenstelsel), de beroepsloopbaan (naar het aantal gewerkte jaren), het brutoloon en de gezinssituatie berekend. Dat betekent dat het pensioen in België niet voor iedereen is. In België hebben de werknemers met een loopbaan van 45 jaar recht op een volledig pensioen.

De eerste voorwaarde om het rustpensioen in België te krijgen is de **leeftijdvoorwaarde**. In het verleden gingen vrouwen in België vroeger met pensioen dan mannen. Dit is het gevolg van de geschiedenis. In de jaren dertig wilde „de feministische beweging dat vrouwen minder bijdragen moesten

99 De Standaard.biz [online]. [gedownload 08-04-2013]. De vier pijlers van het pensioen. Zie link <<http://www.standaard.be/info.aspx?topic=economie.pensioensparen.02>>

100 Federale Overheidsdienst: Sociale Zekerheid. *Sociale Zekerheid in het kort: Hoeveel?* [online]. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: <http://www.socialsecurity.fgov.be/nl/over-de-fod/sociale-zekerheid-kort/hoeveel-werknemers.htm>

betalen op hun arbeid omdat hun arbeid geen gezinspensioenrechten creëerde in tegenstelling tot de mannen.”¹⁰¹ Het gevolg was verlaging van pensioenleeftijd voor vrouwen tot 60 jaar. In 1984 wilde de overheid nieuwe pensioenrechten invoeren waarbij zij de verschillende pensioenleeftijd wilden opheffen, maar de rechten hadden vele tegenstanders (de loopbaan was bij vrouwen en mannen verschillend wat gevoelen van discriminatie veroorzaakte), daarom traden deze nieuwe rechten nooit in werking. Pas in 2009 werd na een lange overgangsperiode de gelijke behandeling van vrouwen en mannen gelegaliseerd. „Voor de vrouwen bedroeg de wettelijke pensioenleeftijd 60 jaar tot 01.07.1997. Sindsdien werd de wettelijke pensioenleeftijd geleidelijk op 65 jaar gebracht.”¹⁰²

De minimumpensioenleeftijd is in België op 65 jaar vastgesteld. Het pensioen vangt aan op de eerste dag van de maand volgend op de 65ste verjaardag. Zoals we al in de voorgaande hoofdstukken konden zien is de trend in Europa om de pensioenleeftijd te verhogen. Maar in België werden er andere hervormingen doorgevoerd, bijvoorbeeld werd het vervroegde pensioen verhoogd. Er werd veel over de verhoging van de pensioenleeftijd gesproken, maar vele Belgen waren tegen deze verhoging. In december 2011 vond er in België een 24-uurstaking in de publieke sector plaats.¹⁰³ De arbeiders staakten tegen het bezuinigingsbeleid, met name tegen de nieuwe regeling van pensioenrechten.¹⁰⁴

101 InfoNu.nl [online]. [gedownload 08-04-2013]. Het pensioen in België. Zie link <<http://financieel.infonu.nl/diversen/3668-het-pensioen-in-belgie.html>>

102 RVP – Het Rustpensioen [online]. [gedownload 08-04-2013]. Ingangsdatum van het pensioen. Zie link <http://www.rvponp.fgov.be/onprvp2004/NL/I/IA/IA_a/IA_a_a/IA_a_a_04.asp#a>

103 Ook bij de belgische burgers in Frankrijk werd er veel tegen de verhoging van de pensioenleeftijd geprotesteerd. Zie hoofdstuk 1

104 STORM, Peter. Doorbraak.eu: België: grote staking tegen pensioenplannen. [online]. 2011 [gedownload 2013-04-13]. Zie link: <http://www.doorbraak.eu/?p=8404>

Volgens de regering van Di Rupo¹⁰⁵ is het probleem in België niet de wettelijke pensioenleeftijd, maar mensen die vroeger met het werk stoppen om met pensioen te gaan. Daarom nam de regering de beslissing de leeftijd voor het vervroegde pensioen te verhogen. Tot 2012 konden mensen op hun 60ste met vervroegd pensioen gaan (na een loopbaan van 35 jaar). De minimumleeftijd voor het vervroegde pensioen zal vanaf 2013 met zes maanden worden verhoogd en daarna met vijf maanden per jaar verder worden verhoogd, om in 2016 op 62 jaar uit te komen Dit zal geleidelijk gebeuren; 2012: 60 jaar; 2013: 60,5 jaar; 2014: 61 jaar; 2015: 61,5 jaar; 2016: 62 jaar.¹⁰⁶ Maar volgens de Minister van Pensioenen Alexander De Croo is dit nog niet genoeg en "volgende regeringen moeten pensioensysteem blijven hervormen."¹⁰⁷ Een andere hervorming om met het vervroegde pensioen iets te doen is de zogenaamde Pensioenbonus: "Langer werken moet ook beloond worden. Daarom hervormen we de pensioenbonus. Daarbij wordt extra ingezet om mensen te belonen die extra lang doorwerken. Voor het eerst wordt het mogelijk om rechten op te bouwen voor de pensioenbonus na de leeftijd van 65 jaar."¹⁰⁸

De tweede voorwaarde om een pensioenuitkering te krijgen is de **beroeps-loopbaan**. De beroepsloopbaanjaren¹⁰⁹ zijn jaren die voor pensioenuitkering in

105 Netto tijd voor uw geld [online]. [gedownload 08-04-2013]. Voor 65 met pensioen?. Zie link <http://netto.tijd.be/geld_en_gezin/pensioen/Voor_65_met_pensioen.9168296-1769.art?ckc=1>

106 WWJATB 360° [online]. [gedownload 08-04-2013]. Europese pensioen – hervormingen. Zie link <<http://www.wetenwaarjeaantobent360.nl/Artikel/Europese-pensioenhervormingen.htm>>

107 DeMorgen.be: "Volgende regeringen moeten pensioensysteem blijven hervormen". [online]. [gedownload 2013-04-13]. Zie link: <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1572055/2013/01/31/Volgende-regeringen-moeten-pensioensysteem-blijven-hervormen.dhtml>

108 Alexander de Croo: Pensioenhervorming. [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: <http://www.pensioenminister.be/nl/pensioenhervorming>

109 "Naast de bewezen activiteitsjaren heb je ook nog de gelijkgestelde perioden al dan niet na betaling van bijdragen. Perioden van inactiviteit die zonder betaling van bijdragen met perioden van tewerkstelling als werknemer worden gelijkgesteld zijn onder meer de

aanmerking komen. De *beroepsloopbaan* (of ook alleen *loopbaan*) bestaat uit twee periodes waarin men effectief werkt en uit de periode waarin men niet werkt (bijvoorbeeld ziekte, onvrijwillige werkloosheid, militaire dienst, studie ...). De tweede periode wordt de gelijkgestelde periode genoemd en telt mee voor de pensioenberekening.

Voor mannen en vrouwen bedraagt de volledige loopbaan 45 jaar.¹¹⁰ Voor elk gewerkt jaar in het stelsel voor zelfstandigen, voor werknemers in loondienst in de privésector wordt 1/45e in de berekening meegeteld.

Behalve de pensioenloopbaan spelen ook de **brutolonen** een belangrijke rol bij het bepalen van de pensioenuitkering. De Rijksdienst voor Pensioenen (RVP) kijkt naar het totaal loon. “Het totaal loon is de som van de bruto lonen voor de werkdagen en de fictieve of forfaitaire lonen¹¹¹ voor de gelijkgestelde dagen (werkloosheid, ziekte, enz.) alsook periodes gedekt door vrijwillige bijdragen.”¹¹² Voor elk jaar dat men gewerkt heeft, krijgt hij of zij een bepaalde pensioenopbrengst. Hoe meer er verdiend wordt, hoe hoger het pensioen zal zijn.

De algemene pensioenberekeningsformule is:

perioden van werkloosheid, ziekte- en invaliditeitsperiodes, vakantieperiodes, militaire dienst, enz.”

FEDERALE OVERHEIDSDIENST. *Sociale Zekerheid: Alles wat je altijd al wilde weten* [online]. Brussel 2011 [gedownload. 2013-04-10]. Zie link: <http://www.socialsecurity.fgov.be/nl/nieuws-publicaties/publicaties/alles-wat-je-altijd-al-wilde-weten-over-de-sociale-zekerheid-in-belgie.htm>

110 RVP-ONP Internet: De loopbaan. [online]. [gedownload. 2013-04-17]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/futur/calculate/career/paginas/default.aspx>

111 De fictieve en forfaitaire lonen zijn speciale soorten van de lonen die in België gebruikt worden. De pensioenopbrengst wordt op basis van een fictief loon (vanaf 1968) of een forfaitair loon (vóór 1968) berekend. De fictieve loon wordt voor de gelijkgestelde periode gebruikt.

112 De berekening van uw pensioen. [online]. 2012 [gedownload 2013-04-10]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/futur/calculate/paginas/default.aspx>

$$\frac{\text{Totaal loon x herwaarderingscoëfficiënt}}{45} \times \text{gezinstoestand (60 \% of 75 \%)}$$

Bron: De Rijksdienst voor Pensioenen (RVP)¹¹³

Het herwaarderingscoëfficiënt wordt gebruikt om de vroegere lonen aan de huidige kosten voor levensonderhoud te passen.

Zoals we uit de berekeningsformule konden zien, wordt het rustpensioen ook op basis van de gezinstoestand berekend, wat de derde en laatste voorwaarde is. Het pensioen wordt volgens twee groepen beoordeeld. De eerste groep zijn alleenstaanden en tot deze groep behoren mensen die niet gehuwd zijn of gehuwd zijn maar de twee pensioenen als alleenstaande zijn voor het echtpaar voordeliger dan één gezinspensioen.¹¹⁴

Als een van de partners pensioenrechtig als werknemer of zelfstandige is, berekent de Rijksdienst voor Pensioenen "automatisch welke situatie het voordeligst is: ofwel het gezinspensioen voor één van de partners, ofwel twee pensioenen als alleenstaande."¹¹⁵ De tweede groep is gezinspensioen. Tot deze groep behoren gehuwde mensen maar een van de partners kan geen andere uitkering (bijvoorbeeld werkloosheid, invaliditeitsuitkering of ziekte-uitkering,) of premie ontvangen. In tegenstelling tot Nederland is een huwelijk noodzakelijk voor het krijgen van het gezinspensioen. Daarom hebben samenwonenden geen recht op een gezinspensioen.

113 RVP-ONP Internet; Rijksdienst voor Pensioenen. [online]. 2012 [gedownload 2013-04-10]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/futur/calculate/paginas/default.aspx>

114 Deze mogelijkheid is helaas alleen voor de burgers voordelig, maar voor de Belgische economie duurder.

FEDERALE OVERHEIDSDIENST. *Sociale Zekerheid: Alles wat je altijd al wilde weten* [online]. Brussel 2011 [gedownload. 2013-04-10]. Zie link: <http://www.socialsecurity.fgov.be/nl/nieuws-publicaties/publicaties/alles-wat-je-altijd-al-wilde-weten-over-de-sociale-zekerheid-in-belgie.htm>; pagina 35

115 RVP: De Rijksdienst voor Pensioenen. *Het maximumpensioen per maand* [online]. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/profes/calculation/amount/paginas/default.aspx>

Zoals we in de berekeningsformule kunnen zien komt het gezinspensioen op 60 of 70 procent van de geherwaardeerde lonen. Voor alleenstaanden wordt het pensioen berekend op basis van 60 procent van de geherwaardeerde lonen en de hoogte van het gezinspensioen wordt berekend op basis van 70 procent van de geherwaardeerde lonen.¹¹⁶

"Als een gepensioneerde een volledige loopbaan als bediende bewijst en de lonen altijd de grens voor de pensioenberekening bereiken, is het maximum bruto maandbedrag per 01-12-2012 als alleenstaande 2.106,50 EUR en het pensioen aan gezinsbedrag 2.633,13 EUR."¹¹⁷

6.1.3 Tweede pijler

De tweede pijler betreft het aanvullende pensioen. Het aanvullende pensioen wordt door aanvullende bijdragen gefinancierd. Volgens *Assuralia*¹¹⁸ bedraagt het wettelijke pensioen alleen 40 procent van het laatste jaarsalaris en daarom zijn er onder vele werknemers ook leden van de tweede pensioen pijler.

Het aanvullende pensioen werd 6 april 1995 ingevoerd. "Deze wet ging terug op een wetsontwerp betreffende aanvullende pensioenregelingen van 30

116 De berekening van uw pensioen. [online]. 2012 [gedownload 2013-04-10]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/futur/calculate/paginas/default.aspx>

117 "Dit is een theoretisch voorbeeld van een persoon die 45 jaar zonder enige onderbreking heeft gewerkt en steeds een loon heeft verdiend dat niet lager lag dan het loonplafond voor elk van de kalenderjaren."

RVP: De Rijksdienst voor Pensioenen. *Het maximumpensioen per maand* [online]. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: <http://www.onprvp.fgov.be/NL/profes/calculation/amount/paginas/default.aspx>

118 Assuralia is de Beroepsvereniging van de Verzekeringsondernemingen en vertegenwoordigt nagenoeg alle Belgische en buitenlandse verzekeringsmaatschappijen die op de Belgische markt werkzaam zijn. Assuralia behartigt de beroepsbelangen van zijn leden, de verzekeringsondernemingen.

Assuralia: Over Assuralia. [online]. [gedownload. 2013-04-17]. Zie link: <http://www.assuralia.be/index.php?id=2&L=0>

juni 1987 van de toenmalige minister van Sociale Zaken Jean-Luc Dehaene."¹¹⁹ In 2004 werd de huidige wet WAP (Wet op de Aanvullende Pensioenen) ingevoerd. "Eén van de belangrijkste doelstellingen die de overheid voor ogen had met de invoering van Wet op de Aanvullende Pensioenen (WAP) in 2004, was de uitbouw en democratisering van de tweede pensioenpijler."¹²⁰ De oud-minister van Pensioen wilde toen het systeem van opbouw van het aanvullende pensioen veralgemenen naar de sectoren want tot deze tijd was dat vooral voor bedienden, kaders en arbeiders binnen de industrie.

De tweede pensioenpijler betreft het aanvullende pensioen dat een loon-trekkende of zelfstandige in het kader van zijn beroepsactiviteit opbouwt. De bijdragen kunnen in een contract of in een collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) vastgelegd worden. De bijdragen moeten los staan van de verplichte wettelijke sociale bijdragen en hebben geen impact op de wettelijke pensioenen. Het aanvullende pensioen is in België niet verplicht, en de werkgevers zijn niet verplicht om aanvullende pensioenen voor werknemers te organiseren. De tweede pijler bestaat uit de *extralegale pensioenen* georganiseerd binnen bedrijven (bedrijfspensioenstelsels worden in het bedrijf zelf georganiseerd; ook groepsverzekering) of sectoren (sectorale pensioenstelsels – de werknemer werkt in een sector waar een pensioen wordt opgebouwd).

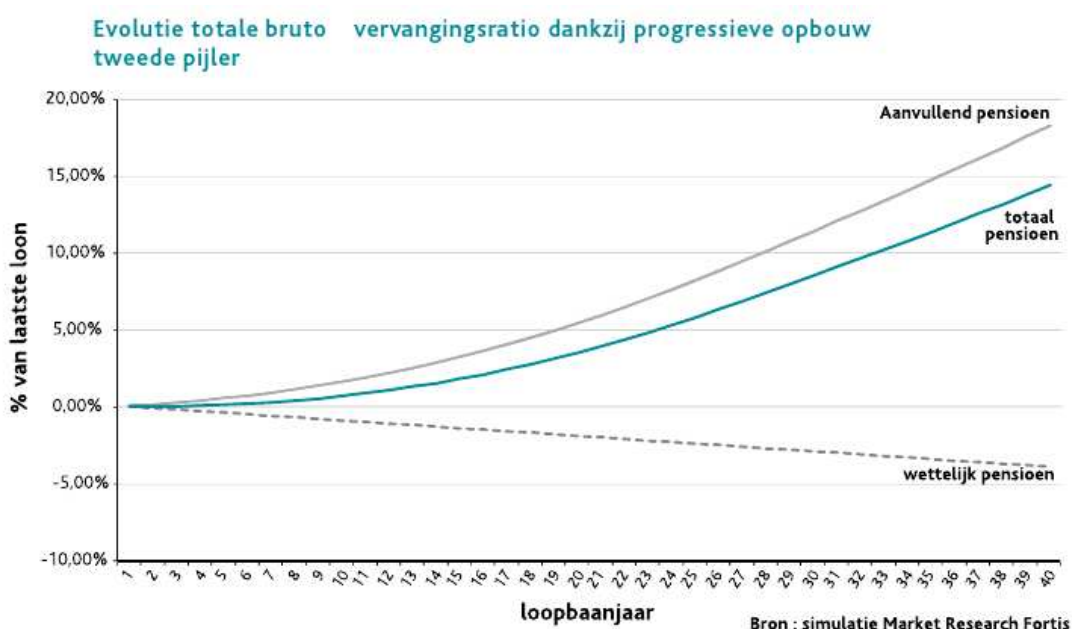
"Volgens artikel 24 van de Wet betreffende de Aanvullende Pensioenen is de werkgever verplicht ervoor te zorgen dat de aangeslotenen bij pensionering of uitdiensttreding minstens het bedrag van de gestorte bijdragen krijgen,

119 Chantal Hendrickx; Marc Vandendijk. *Aanvullende pensioenen: een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief* [online]. 1. ed. [gedownload. 2013-04-13]. ISBN 28-044-2824-9. Zie link: http://books.google.nl/books?id=4c3h3-LMe8cC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

120 *Assurinfo: Waarom de tweede pensioenpijler noodzakelijk is?* [online]. 19.3.2009. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: http://www.assuralia.be/index.php?id=366&L=0&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1222

gekapitaliseerd tegen een wettelijk vastgestelde rentevoet."¹²¹

Er worden werknemersbijdragen en werkgeversbijdragen onderscheiden. Het aanvullende pensioen wordt via een zogenaamd pensioenplan opgebouwd en iedereen kan eigen pensioenplan opstellen. Er is geen vast bedrag vastgesteld dat mensen in de tweede pijler moeten storten, omdat het aanvullend pensioen van het soort pensioenplan afhangt. De volgende grafiek "laat immers zien dat het invoeren van een pensioenplan met een bescheiden bijdragevoet (1% bij de opstart), die in de jaren daarna gradueel opgetrokken wordt tot een bijdrage van 7%, reeds na enkele jaren zorgt voor een stijging van de totale vervangingsratio."

Bron: Assurinfo: *Waarom de tweede pensioenpijler noodzakelijk is?*¹²²

121 FSMA: De Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten. *Achtergrondinformatie over de wetgeving op de aanvullende pensioenen* [online]. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: <http://www.fsma.be/nl/in-the-picture/Article/faq/faqapraleven/faqb.aspx#b5>

122 Assurinfo: *Waarom de tweede pensioenpijler noodzakelijk is?* [online]. 19.3.2009. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: http://www.assuralia.be/index.php?id=366&L=0&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1222

Het kapitaal uit de tweede pijler wordt slechts uitbetaald als de werknemer met pensioen gaat (vanaf de leeftijd van 60 jaar).

De deelneming aan de tweede pensioenpijler is in België hoger dan in Tsjechië maar lager dan in Nederland. Volgens de verzekeringsfederatie Assuralia biedt zes op tien Belgische werkgevers zijn werknemers het aanvullende pensioen aan, in het totaal gaat het om 62 procent van alle loontrekkenden.¹²³

De FSMA (Autoriteit Financiële Diensten en Markten) is voor het toezicht op de naleving van de sociale wetgeving met betrekking tot de tweede pensioenpijler bevoegd.¹²⁴

6.1.4 Derde pijler

De derde pensioenpijler omvat de individuele pensioenopbouw. Mensen kunnen het individueel pensioen bij een verzekeringsmaatschappij of een privébank opbouwen. Met de bijdragen op hun rekening bouwen zij een kapitaal op. Het gaat om individuele contracten waarvoor de overheid een belastingvermindering toestaat.

Twee voorbeelden van de privé voorziening zijn *pensioensparen* of *levensverzekeringen*. Het pensioensparen bij het pensioenspaarfonds biedt een potentieel hoger rendement, maar de deelnemer heeft geen zekerheid over het rendement. Men spaart bij een fonds en zijn of haar geld gaat in obligaties of aandelen. Een pensioenspaarverzekering garandeert lagere rendementen, maar wordt nog met een winstdeelname of bonus aangevuld. In het geval van een levensverzekering gaat het om lange-termijnsparen en 1,24 miljoen

123 Assurinfo: *Waarom de tweede pensioenpijler noodzakelijk is?* [online]. 19.3.2009. [gedownload. 2013-04-14]. Zie link: http://www.assuralia.be/index.php?id=366&L=0&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1222

124 Er bestaat verschil tussen een pensioenspaarfonds die een 3e pijler product is en een pensioenfonds die binnen 2d pijler bestaat en wordt onder het toezicht van FSMA.

mensen sparen voor hun pensioen via een levensverzekering. De voordelen van derde pijler hangen af van het inkomen.¹²⁵ Het maximumbedrag dat men in 2012 kon storten, bedroeg 910 euro.¹²⁶

De populariteit van de privéverzekering is de afgelopen jaren toegenomen. Volgens het "Groen boek"¹²⁷ groeide de deelneming tussen de jaren 1993 en 2003 met 39 procent en tussen 2003 en 2003 met 62 procent. Het aantal pensioenspaarders schat men op 2,73 miljoen Belgen: 1,40 miljoen via een verzekering en 1,33 miljoen via een fonds.¹²⁸

6.2 Pensioenfondsen

Pensioenspaarfondsen beheren de individuele pensioenreserves en maken deel uit van de derde pijler. In België zijn er 15 pensioenspaarfondsen, 9 ervan zijn dynamische pensioenfondsen die 70 procent in aandelen beleggen. De tweede soort zijn vier defensieve pensioenfondsen die 30 procent in aandelen beleggen en de laatste soort zijn neutrale fondsen die 50 procent in aandelen beleggen.¹²⁹

125 Economie: Statistics Belgium. *In de kijker - 13 juni 2012: Eén Belg op drie doet aan pensioensparen* [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: http://www.google.nl/#q=aantal+mensen+in+de+derde+pijler+belgi%C3%AB&hl=cs&ei=USlrUee2C43A7AbCtYH4BA&start=10&sa=N&bav=on.2,or.r_qf.&fp=a7394c4d793bd9d4&biw=1188&bih=530

126 Delta lloyd: Kapitale vragen. *Wat u nog vóór 31 december moet doen om geld te winnen* [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: <http://www.kapitalevragen.be/2012/wat-u-nog-voor-31-december-moet-doen-om-geld-te-winnen/>

127 *GroenBoek: Een toekomst voor onze pensioenen* [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: http://acv-transcom.acv-online.be/Images/groen_boek_tcm115-219042.pdf

128 V.B: Jongeren sparen massaal voor pensioen. [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: <http://www.vromanbourgeois.be/archive-news/201301>

129 Alexander de Coo: Recordjaar voor derde pensioenpijler. [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: <http://www.pensioenminister.be/nl/recordjaar-voor-derde-pensioenpijler-0>

Rendement pensioenspaarfonds

Fonds	Koers	Datum	Piekniveau	Nog te gaan tot piek	Rendement sinds 1/1/11	Gemiddeld rendement jongste 3 jaar	Gen rend jongst
Fortis B Pension Stability	112,21 €	3-aug	112,21 €	0,00%	8,06%	5,23%	1
Fortis B Pension Balanced	127,29 €	3-aug	130,45 €	2,42%	10,21%	6,96%	0
Belfius Pension Fund Defensive	87,11 €	3-aug	88,02 €	1,03%	5,93%	2,41%	0
KBC Pricos Defensive	67,51 €	3-aug	67,51 €	0,00%	4,77%	3,1%	0
Hermes Pension Fund	128,56 €	1-aug	143,24 €	10,25%	5,45%	6,34%	-1
Metropolitan Rentastro Growth	155,56 €	3-aug	177,22 €	12,22%	11,23%	7,98%	-1
Fortis B Pension Growth	101,48 €	3-aug	115,92 €	12,46%	11,14%	7,88%	-
Argenta Pensioenspaarfonds	82,42 €	3-aug	94,85 €	13,10%	5,91%	8,57%	-1
Record Top Pension Fund	85,42 €	3-aug	98,34 €	13,14%	3,9%	2,42%	-
Interbeurs-Hermes Pensioenfond	129,81 €	1-aug	149,06 €	12,91%	4,94%	6,29%	-2
ING Star Fund	124,37 €	3-aug	144,19 €	13,75%	5%	2,2%	-
KBC Pricos	271,64 €	3-aug	316,33 €	14,13%	5,8%	3,1%	-2
Accent Pension Fund	183,14 €	1-aug	224,81 €	18,54%	2,32%	4,38%	-3
Belfius Pension Fund Dynamic	85,47 €	3-aug	110,52 €	22,67%	6,33%	2,83%	-4
Bel20	2304,23 ptn	3-aug	4756,82	51,56%	12,71%	0,75%	-11
Stoxx 600	265,58 ptn	3-aug	404,28	34,31%	9,53%	4,8%	-6
Belgische overheidsobligaties (10 jaar)	115	3-aug	115	0,00%	15,7%	3,7%	

DS-Infografiek | Bron: Bloomberg, eigen berek

Voorbeeld van beste pensioenfondsen

Bron:

Rabobank.be

130

130 Rabobank: Beste pensioenfonds biedt een derde extra. [online]. [gedownload. 2013-04-15]. Zie link: <http://www.rabobank.be/nl/overige-info/actualiteit/in-depers/persartikels/2012/standaard120808-extra.aspx>

7. Conclusie

In de laatste jaren is de demografische situatie voor de economie van de landen niet gunstig. Het aantal oude mensen steeds groeit en de gepensioneerden kosten de landen veel geld. In mijn scriptie heb ik ook over de hervormingen in de landen als Nederland Tsjechië en België geschreven. Ik heb in deze drie landen bestudeerd hoe hebben ze dit probleem aangeprepen.

In de inleiding heb ik over de reclamecampagne van ING in Tsjechië geschreven. Hoe konden we zien verwijst deze campagne naar het "Hollandse" pensioen. In het begin heb ik me gevraagd "waarom is dat zo"?

Aan de ene kant blijkt uit mijn scriptie (en ook uit het onderzoek van Mercer) dat het Nederlandse pensioensysteem in het algemeen een van de beste systemen ter wereld is, dat betekent het beste systeem uit alle drie vergelijkende landen. Aan de andere kant kan ik niet de pensioenen in Nederland, België en Tsjechië vergelijken want elk land heeft eigen regels en eigen systeem en daarom zijn niet vergelijkbaar.

De rede, waarom het Nederlandse pensioen een van de beste pensioenen is, is dat Nederlanders zorgen voor hun ouderdom. De pensioenuitkering is hier op het wettelijk minimumloon gebaseerd, daarom wordt vaak lager dan het loon aan welk mensen gewend zijn. Daarom 90% van werkende Nederlanders naast het wettelijke pensioen ook een aanvullend pensioen hebben. Men kan hier misschien over de verantwoordelijkheid van Nederlandse burgers spreken die nu in het Europa gewenst is (als het over de pensioenen gaat), maar het aanvullende pensioen is hier soort van traditie. Door de verantwoordelijkheid vervult het Nederlandse pensioensysteem de eisen van het heden op de houdbare pensioenen. Het probleem met vergrijzing werd in Nederland door verhoging van de pensioenleeftijd opgelost.

In Tsjechië is de situatie helemaal anders. De voorwaarden om de pensioenuitkering te krijgen zijn ook verschillend dan in Nederland. Ook het

begrip "het pensioen" is in Tsjechië anders opgevangen. In Tsjechië rekenen mensen steeds op uitkeringen van de staat wat een enorme belasting voor de staat is. Het probleem van vergrijzing werd ook net als in Nederland door de verhoging van de pensioenleeftijd opgelost, maar tot 2013 had Tsjechië alleen twee pijler systeem en vanaf dit jaar begon een nieuw tijdperk. Maar het Tsjechische systeem is steed op het begin en mensen moeten eerst leren over hun toekomst te zorgen. De tweede pijler of het aanvullende pensioen kan nog niet beoordeeld worden want die alleen vier maanden bestaat. Niemand kan nu vertellen hoe zal de situatie over enkele jaren uitzien. Want bijvoorbeeld de sociaaldemocraten zij tegen de tweede pijler en ingeval zij aan de macht zullen zijn willen zij de tweede pijler opheffen. Ook het belang van de burgers was niet zo groot als de overheid verwachtte. Een ander probleem van het nieuwe pensioen pijler is, dat voor meeste mensen het aanvullend pensioen steeds duur is. Het is meer voordelig om het lid van de derde pijler te worden dan van het aanvullende pensioen want in de derde pijler kunnen zij het bedrag volgens hun eigen beraad storten. Alhoewel het belang over de derde pijler groter is (in vergelijking met tweede pijler) bestaan in Tsjechië alleen 11 pensioenfondsen, wat een grote verschil is in vergelijking met Nederland.

Daarom moeten mensen in Tsjechië meer verantwoordelijkheid nemen en misschien iets van Nederlanders leren.

Het laatste, Belgische pensioensysteem is soortgelijk als het Nederlandse. Ook in België zijn burgers heel verantwoordelijk als het over het pensioen gaat en ook zij zorgen over hun ouderdom. Wat opvallend is de wijze hoe België het pensioen veranderde. België had maar andere probleem en dat was een groot aantal mensen die vroeger met het pensioen gingen. Daarom veranderden zij deze pensioenleeftijd en niet de reguliere pensioenleeftijd. Maar er wordt ook over de verhoging van de normale leeftijd gesproken. De voorwaarden van het wettelijke pensioen zijn meer vergelijkbaar met Tsjechische voorwaarden maar bijvoorbeeld de deelneming in de tweede pijler is andersom met de Nederlandse deelneming vergelijkbaar.

Op het eind van mijn scriptie wil ik zeggen dat wij de pensioenen niet billijk vergelijken want elk land heeft eigen systeem die voor hem meest passend is. En elk pensioen heeft eigen pro en contra.

Bibliografie

A WORLD BANK POLICY RESEARCH REPORT. *Averting the old age crisis: policies to protect the old and promote growth*; New York: Published for the World Bank [by] Oxford University Press; c1994,;xxiii; 402; ISBN 01-952-0996-6

BNP PARIBAS FORTIS. *Met pensioen gaan: goed geïnformeerd*. Brussel, 2011

CIA Central Intelligence Agency. *The World Factbook 2012-13*, Washington, DC 2012

DEVELOPMENT, Organisation for Economic Co-operation and. NATIONALE PENSIOENCONFERENTIE. *Retirement-income systems in OECD and G20 countries: Een toekomst voor onze pensioenen*. [4th ed.]. Paris: OECD, 2010. ISBN 978-926-4095-236

EUROPESE COMMISSIE; “Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels”; Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)

FEDERALE OVERHEIDSDIENST, *Sociale zekerheid: Alles wat je altijd al wilde weten*, Brussel, 2011

JANDA, Josef. *Zajištění na stáří: jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 197 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4400-1

JANÍČEK, Ladislav. *Institute, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2002, 294 s. ISBN 80-722-6819-8

JOS BERGHMAN, Annelies Debels, Hugo Vandenplas, Frederik Verleden, Anke Mutsaerts, Hans Peeters & Rika Verpoorten. *Belgische pensioenatlas 2010*. Leuven, 2010

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID. *Het Nederlandse pensioenstelsel*. Den Haag, 2009

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, 189 s. ISBN 80-246-0780- 8

NATIONALE PENSIOENCONFERENTIE. *Groen Boek: Een toekomst voor onze pensioenen*. Brussel

OECD: *Pensioen at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD Countries*; 2011

PENSIOENFEDERATIE. *Voor elkaar: Ontwikkeling en positie van collectieve pensioenen in Nederland*. Den Haag, 2011

PENSIOENGIDS: *Vraagbaak voor pensioenenen andere toekomstvoorzieningen*. Deventer: Kluwer, 2004. ISBN 9013009980

RED.: ANDRIES VAN DEN BROEK, Red.Ria Bronneman-Helmers a Fig.: MANTEXT. *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010 [cit. 2013-04-03]. ISBN 978-903-7705-058

RUBEŠ, Lukáš. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia, c2013, 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4

SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7

VAN DER VELDEN, Sjaak. *Geschiedenis van de pensioen voorziening in Nederland*. *Spanning: 65 blijft 65*, september 2009, jaargang. 11, nr. 8

VERENIGING VOOR BELASTINGWETENSCHAP. *Fiscale behandeling van oudedagsvoorzieningen: het kan beter, eerlijker, efficiënter en eenvoudiger*. Deventer: Kluwer. ISBN 978-901-3087-291

Webpagina's

<http://nl.wikipedia.org>

<http://www.uspory.cz/pojisteni/penzijni-pripojisteni/>

<https://www.ingpojistovna.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/chrochtejte-si-ivpenzi-sholandskou-penzi-od-ing.html>

<http://vandale.nl/opzoeken?pattern=pensioen&lang=nn>

<http://www.novinky.cz/ekonomika/155606-svetova-ekonomika-je-nejslabsi-od-tricatych-let.html>

<http://www.europa-nu.nl/>

<http://www.globalresearch.ca/global-economic-crisis-no-end-in-sight/5319555>

<http://www.isgeschiedenis.nl/>

<http://www.entoen.nu>

<http://financieel.infonu.nl/diversen/3668-het-pensioen-in-belgie.html>

<http://www.mercer.nl/press-releases/nederlands-pensioenstelsel-niet-langer-beste-ter-wereld-MMGPI-2012>

http://www.st-ab.nl/wetten/1073_Pensioenwet_PW.htm

<http://www.hartvannederland.nl/nederland/2011/rutte-tekent-pensioenakkoord/>

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/>

<http://www.abp.nl/over-abp/aow-leeftijd/>

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61993CC0007:NL:HTML\]\(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61993CC0007:NL:HTML\)](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

<http://www.monetos.nl/pensioen/>

<http://www.rijksoverheid.nl>

<https://www.bnpparibasfortis.be/portal/start.asp>

<http://www.rijksbegroting.nl>

<http://www.combined.nl/index.php?paginaID=112>

<http://www.statistics.dnb.nl/index.cgi?lang=nl&todo=PenReg>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.duchodovareforma.cz>

<http://duchody-penze.moneymag.cz/1061-pocet-duchodcu-vzrostl-o-54-tisic-na-soucasnych-2-87-milionu/>

<http://finexpert.e15.cz>

<http://zpravy.e15.cz>

<http://www.finance.cz/zpravy/finance/303001-zeny-do-duchodu-uz-drive-nepujdou-duchodovy-vek-se-sjednoti/>

<http://www.ceskatelevize.cz:8001/ct24/ekonomika/213065-nejasny-druhy-pilir-zajem-je-i-neni-informace-jsou-i-nejsou/>

<http://www.nevstupujtedodruhehopilire.cz/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/206569-vlada-a-penzijni-fondy-verejnosti-zdurazni-na-co-je-druhy-pilir-dobry/>

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/pp_p_fondy_27347.html

<http://www.mercer.com/press-releases/vergrijzing-zet-pensioenstelsel-onder-druk>

<http://www.belgium.be>

http://www.fidea.be/uploadedFiles/Makelaar_ZKO/Aanvullende%20pensioenopbouw%20voor%20loontrekkenden%20NL.pdf

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=5387&langId=nl>

<http://www.standaard.be/info.aspx?topic=economie.pensioensparen.02>

<http://www.socialsecurity.fgov.be/>

<http://financieel.infonu.nl/diversen/3668-het-pensioen-in-belgie.html>

http://www.rvponp.fgov.be/onprvp2004/NL/I/IA/IA_a/IA_a_a/IA_a_a_04.asp#a

<http://www.onprvp.fgov.be>

<http://www.wetenwaarjeaantoebent360.nl/>

<http://www.pensioenminister.be/nl/pensioenhervorming>

<http://www.assuralia.be>

<http://www.kapitalevragen.be/2012/wat-u-nog-voor-31-december-moet-doen-om-geld-te-winnen/>

<http://www.rabobank.be/nl/overige-info/actualiteit/in-de-pers/persartikels/2012/standaard120808-extra.aspx>

Resumé in het Tsjechisch

Ve své diplomové práci se zaměřuji na penzijní systémy ve třech vybraných zemích, a to v České Republice, Nizozemsku a Belgii. Cílem mé práce je srovnání těchto penzijních systémů a jejich změny v posledních letech.

Diplomová práce je rozdělena do 6 kapitol. První kapitola pojednává o nepříznivé demografické situaci ve světě, o nárůstu lidí starších 65 let a problémech, které tato situace světovým ekonomikám způsobuje. Dále jsou v této kapitole krátce zmíněny penzijní systémy a zajímavostech v penzích z vybraných zemí, které jsou členy OECD *Organisation for Economic Cooperation and Development* (např. Německo, Francie, USA, Japonsko).

Druhá kapitola se nejprve zabývá obecnou historií penzí, předchůdci penzí, vznikem sociálního zabezpečení občanů a poté penzijní historií v každé z těchto zemí.

Další část práce je všeobecně zaměřena na druhy penzijních systémů ve světě, druhy financování penzí. Dále je zde popsán tzv. tří pilířový penzijní systém a funkce každého z těchto pilířů. Zmiňujeme se zde o zákonné penzi, co vše do ní patří, penzijním připojištění ve druhém pilíři a individuálním penzijním pojištění, jakožto součástí třetího pilíře.

Následující tři kapitoly pojednávají o penzijním systému v České republice, Nizozemsku a Belgii a rozdílech mezi těmito systémy. Zaměřujeme se zde na tří pilířový systém, zda existuje v každé zemi, jak funguje, jaké klade podmínky, zda je povinný, jaká je účast na těchto pilířích, dále na podmínky pro vstup do penze, podmínky pro pobírání starobního důchodu. Také podstatnou součástí těchto kapitol jsou změny v penzích. Dále se zde zajímáme, jak tyto země bojují z nárůstem starých lidí, jaká nová opatření byla přijata v posledních letech. V závěru těchto kapitol se věnujeme penzijním fondům v těchto zemích.

Resumé in het Engels

My thesis is focused on pension systems in three selected countries, namely the Czech Republic, the Netherlands and Belgium. The aim of this work is to compare the pension systems and their changes in recent years.

The thesis is divided into six chapters. The first chapter discusses the unfavorable demographic situation in the world, the increase of people older than 65 years and the problems that this situation causes to global economies. Furthermore, this chapter briefly mentions the pension systems and interesting points in the pension systems of selected countries which are members of *OECD Organization for Economic Cooperation and Development* (for example Germany, France, USA, Japan).

The second chapter firstly deals with the general history of pensions, pension precursors, creation of social security systems and then with histories of pensions in each of the selected countries.

Next part of the thesis is generally focused on the types of pension systems in the world and types of pension financing. Furthermore we describe the three-pillar pension system and the function of each of these pillars. We mention the statutory pension and all parts which belong to it, supplementary pension schemes in the second pillar and individual pension insurance which is part of the third pillar.

The next three chapters deal with the pension systems in the Czech Republic, the Netherlands and Belgium and with differences between these systems. We focus here on a three pillar system if it exists in each country, how it works, which conditions it prescribes, if it is obligatory, what participation is required in these pillars, as well as conditions for entering the system and conditions for receiving a retirement pension. Also, a substantial part of these chapters are changes in pensions. We wondered how these countries are struggling with the increase of elderly people, what new measures have been

taken in recent years. The ends of these three chapters have been devoted to pension funds in these countries

Annotatie

Jméno autora:	Bc. Dominika Nováková
Název fakulty a katedry:	Katedra nederlandistiky, FF UP Olomouc
Název diplomové práce:	Vergelijking van Tsjechische, Nederlandse en Belgische pensioenen
Vedoucí bakalářské práce:	Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.
Počet znaků:	129 451 (text práce)
Počet stran:	84
Klíčová slova:	Česká republika, Nizozemsko, Belgie, penze, důchodové systémy, tři pilířový systém, penzijní připojištění, penzijní fondy
Krátká charakteristika:	Tato diplomová práce pojednává o dů chodových systémech v České republice, Nizozemsku a Belgii. V posledních letech se penzijní systémy téměř v celém světě upravu jí, proto je první kapitola věnována příčinám těchto změn v penzích. Dále se práce zabývá historií penzijních systémů obecně a v kaž dé z hlavních zemí a druhý penzí ve světě. Hlavní část práce je věnována penzím v Čes ku, Nizozemsku a Belgii, penzijnímu systému každé země a penzijním fondům.